

**SILING AV ANKER TIL LAGMANNSRETTE
GJELDENE RETT OG FORELIGGENDE
ENDRINGSFORSLAG**

-sett i lys av menneskerettighetene

Kandidatnummer: 405

Veileder: Birgitte Istad

Leveringsfrist: 25 april 2007

Til sammen 13562 ord

23.04.2007

INNHALDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av problemstilling og tema, avgrensning av oppgaven	1
2	HENSYNENE BAK ADGANGEN TIL Å ANKE STRAFFEDOMMER	5
3	ANKEADGANGEN FØR "TO-INSTANSREFORMEN", BAKGRUNN FOR REFORMEN	6
3.1	Ankeadgangen etter innføringen av "to-instansreformen"	9
4	ANDRE LANDS RETT	10
5	SILING AV ANKER ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 321	12
5.1	Siling av anker etter straffeprosessloven § 321 første ledd	12
5.2	Siling av anker etter straffeprosessloven § 321 annet ledd	14
5.3	Siling av anker etter straffeprosessloven § 321 tredje ledd	16
6	FORSLAG TIL ENDRING AV STRAFFEPROSESSLOVEN § 321	18
6.1	Bakgrunn for forslaget til lovendring	19
7	FORHOLDET TIL INTERNASJONALE MENNESKERETTIGHETER	22
7.1	Rettskildeprinsipper og tolkningsregler	23

7.2	Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art.6 (1)	25
7.3	Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) Syvende tilleggsprotokoll (P7) art.2.	31
7.4	Forholdet til FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 14(5)	34
7.5	Oppsummering	38
8	VURDERING AV ENDRINGSFORSLAGET	40
9	LITTERATURLISTE, KILDEHENVISNING	47
9.1	Bøker, artikler mv.	47
9.2	Forarbeider	48
9.3	Lovsregister	49
9.4	Doms- og kjennelsesregister	51

1 Innledning

1.1 Presentasjon av problemstilling og tema, avgrensning av oppgaven

Denne fremstillingen har som utgangspunkt lagmannsrettens adgang til å nekte ankebehandling etter straffeprosessloven (strpl.)¹ § 321.

Ankesystemet slik det er i dag har vært uendret siden 1. august 1995, da to-instansreformen ble innført.² I dag skal anke til lagmannsretten hvor det ikke er påstått eller idømt annen reaksjon enn bot eller inndragning, som hovedregel ikke fremmes til behandling for lagmannsretten, jf. strpl. § 321 første ledd første punktum. Bestemmelsen slår fast at samtykke til anke er betinget av at det foreligger ”særlige grunner”, jf. strpl. § 321 første ledd annet punktum. Hvor samtykke ikke er påkrevd etter første ledd kan lagmannsretten nekte anken fremmet. Vilkåret for siling er at retten finner det klart at anken ikke vil føre frem, jf. strpl. § 321 annet ledd. Anker i mer alvorlige saker kan ikke nektes fremmet, jf. strpl. § 321 tredje ledd første punktum. Grensen for hvilke saker som automatisk skal fremmes til ankebehandling er satt ved forbrytelser som har en strafferamme på mer enn seks års fengsel.

Det ble i september 2006 utarbeidet et forslag fra Justis- og politidepartementet om endring av reglene for hvilke anker som automatisk skal fremmes til ankebehandling.³

Etter forslaget skal dagens krav til strafferamme, som er fengsel i mer enn 6 år, suppleres med et vilkår om at påstått eller idømt fengselsstraff må overstige 2 år.

¹ Straffeprosessloven. Lov om rettergangsmåten i straffesaker 22.mai 1981 nr.25

² Vedtatt ved lov av 11.juni 1993 nr.80

³ Høringsnotat fra Justis- og politidepartementet om hurtigere behandling av straffesaker. Lovavdelingen september 2006. Snr.200508271 ES.

Det er kun i alvorlige saker det skal være en automatisk rett til ny hovedforhandling i lagmannsretten. Ved anker som i henhold til endringsforslaget ikke lenger automatisk skal fremmes til ankebehandling, skal en anke kunne nektes fremmet hvis retten finner det klart at anken ikke vil føre frem, jf. strpl. § 321 annet ledd.

Jeg vil i tillegg til drøftelsen av gjeldende rett, søke å klarlegge i hvilken grad en innstramming i muligheten til å få en anke realitetsbehandlet vil svekke rettssikkerheten,⁴ og om en økt silingsadgang⁵ vil være brudd på internasjonale menneskerettigheter. For å klarlegge dette vil jeg blant annet ta for meg flere dommer fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD).⁶ Denne domstolens praksis har stor betydning for å fastlegge innholdet i de ulike begrepene i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK).⁷ Jeg vil også se på avgjørelser fra Menneskerettighetskomiteen⁸ som håndhever SP,⁹ og Høyesterettsavgjørelser.

Grunnloven § 110 c¹⁰ første ledd fastslår at det ”paaligger Statens Myndigheter at respektere og sikre Menneskerettighetene”. Grl. § 110 c ble tilføyd i 1994, med det formål å styrke menneskerettighetene i norsk rett. På straffeprosessens område har imidlertid Grl. § 110 c begrenset betydning ettersom strpl. § 4 krever at straffeprosessen skal tolkes i

⁴ Rettssikkerhet er en samlebetegnelse for en rekke krav som stilles til forvaltningen og rettsvesenet for at saker skal behandles på en mest betryggende måte og gi et mest mulig rettferdig resultat. Se ”Jusleksikon”, Jon Gisle 2002 side 247.

⁵ Kompetanse til å stoppe anken

⁶ Opprettet av Europarådet med hjemmel i Den europeiske menneskerettskonvensjon art. 19. Domstolen behandler klager over krenkelser av menneskerettighetene i konvensjonsstatene.

⁷ Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Den europeiske menneskerettskommisjon av 4. november 1950 med tilleggsprotokoller.

⁸ Human Rights Committee. Komiteen består av 18 eksperter som skal ha anerkjent kompetanse på menneskerettsfeltet.

⁹ International Covenant on Civil and Political Rights. De forente nasjoners internasjonale konvensjon 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter med protokoller

¹⁰ Grunnlovbestemmelse 15. juli 1994 nr. 675

samsvar med bindende menneskerettskonvensjoner. Grl. § 110 c er derfor mest relevant i forhold til ikke-inkorporerte konvensjoner som har straffeprosessuell betydning.

Menneskerettsloven¹¹ (mskrl.) ble vedtatt 21. mai 1999. Menneskerettsloven § 2 gjør blant annet EMK og SP til norsk rett, slik at disse konvensjonene¹² gjelder som norsk lov. I følge mskrl. § 2 skal konvensjonene og protokollene gå foran bestemmelsene i annen lovgivning ved motstrid.

Formålet med loven er ”å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett”, jf. § 1.

De straffeprosesuelle rettighetene i EMK fremgår i første rekke av EMK art. 6 som omhandler retten til en rettferdig rettergang. Syvende tilleggsprotokoll (P7) art. 2 har bestemmelse om ankerett i straffesaker. I SP er det art.14 (5) som er den relevante bestemmelsen. SP art. 14 (5) gir også ankerett. Artikkelen krever at den tiltalte skal ha adgang til å få overprøvd både avgjørelsen av skyldspørsmålet og straffutmålingen.

Ordet rettssikkerhet har mange betydninger. I rettsstater¹³ forutsettes det at det er grenser for hva staten kan foreta seg i forhold til borgerne for å ivareta fellesinteresser. I oppgaven mener jeg med rettssikkerhet først og fremst det å kunne anke til en høyere domstol. At den domfelte får ført saken på nytt, for en annen domstol er en viktig rettssikkerhetsgaranti. I tillegg er det å få sin sak behandlet innen rimelig tid et viktig moment i rettssikkerheten.

Jeg vil i oppgaven først si litt om hvordan ankesystemet var før toinstansreformen, og hvordan det er nå. Videre ser jeg på hvordan ankesystemet er i våre naboland, Sverige og Danmark. Jeg vil så se på mulighetene til å få en anke realitetsbehandlet etter strpl. § 321, deretter hva det nye forslaget går ut på, og grunnene til forslaget. Jeg vil så se på noen av menneskerettskonvensjonene som Norge har forpliktet seg til og om ankesystemet er i

¹¹ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett m.v.21. mai 1999 nr.30

¹² Internasjonal avtale som er juridisk forpliktende for de stater som har ratifisert eller tiltrådt den.

¹³ Stat hvor myndighetenes adgang til å gripe inn i de enkelte borgernes rettsstilling er regulert ved offentliggjorte lover. Rettsstatstanken henger sammen med maktfordelingsprinsippet.

samsvar med disse. Tilslutt vurderer jeg hvilken betydning en eventuell endring av ankemulighetene vil få, og om det vil føre til motstrid med menneskerettskonvensjonene. I denne drøftelsen vil egne oppfatninger om problemstillingen komme frem.

Fristreglene, ankeerklæringens innhold og gjennomføringen av ankeforhandlingen vil ikke bli behandlet i oppgaven.

2 Hensynene bak adgangen til å anke straffedommer

Det er et sentralt mål for lovgiver å organisere rettergangen slik at den vekker tillit og respekt hos folk flest.

I følge maktfordelingsprinsippet er domstolene den tredje statsmakt. Stortinget har lovgivende myndighet, regjeringen den utøvende myndighet og domstolene har dømmende myndighet. Grunnloven har ikke mange regler om domstolene, men slår i Grl. § 88 fast flerinstansprinsippet, som betyr at enhver rettsvist skal kunne prøves i flere trinn. Taper parten i første instans, kan parten bringe saken til overordnede domstoler.

Siden straff tradisjonelt er et ”tilsiktet onde”¹⁴ er det viktig i en straffesak å komme til et materielt riktig resultat. Hensynet til materielt riktige avgjørelser fra rettsvesenet er stadig mer i fokus. I tillegg er det av stor betydning for folks tillitt til rettssystemet at domstolenes avgjørelser er riktige.

Straffeprosessen er utformet for å gi best mulig trygghet for at ingen blir dømt med urette. Blant de hensyn som gjør seg gjeldende i gruppen rettssikkerhetsgarantier, er kanskje hensynet til at ingen uskyldige skal dømmes til straff,¹⁵ det som tillegges størst vekt.¹⁶ Det er åpenbart et behov for en adgang til å anke. Adgangen til ankebehandling skal bidra til at uriktige avgjørelser ikke blir stående. Ting kan være oversett eller ikke tillagt tilstrekkelig vekt ved behandlingen i første instans.

”Favor Defensionis”¹⁷- prinsippet innebærer at enhver tvil skal komme den tiltalte til gode. Etter som påtalemyndigheten har et betydelig overtak, rettslig og faktisk, søkes det gjennom ”Favor Defensionis”- prinsippet å gjenopprette balansen. Av hensyn til siktede bør ethvert bevis som sår tvil om domfellelsen tale for at saken tillates ny behandling for domstolen.

¹⁴ Se Eskeland, Strafferett. 2000

¹⁵ Etter Grunnloven § 96.

¹⁶ Se Andenæs, Norsk straffeprosess bind 2. 2000.

¹⁷ Betegnelse for de straffeprosesselle regler som gjelder til gunst for siktede.

3 Ankeadgangen før "to-instansreformen", bakgrunn for reformen

Også før straffeprosessloven av 1887 besto domstolsystemet av tre instanser: Underretten, stiftsoverrett og Høyesterett. Alle straffesaker ble behandlet av underretten i første instans. Rettsmidlet var appell. Appelldomstolene kunne prøve alle sider av den angrepne avgjørelsen.

Denne ordningen besto frem til straffeprosessloven av 1887 trådte i kraft 1. januar 1890.

Straffeprosessloven av 1887¹⁸ innførte ordningen med at de mest alvorlige straffesakene skulle behandles for lagmannsretten som første instans. Dette gjaldt forbrytelser som etter loven kunne medføre fengsel i mer enn 6 år. De kunne ankes til Høyesterett på grunn av feil ved saksbehandling, rettsanvendelse og reaksjonsfastsettelse, men ikke på grunn av feil ved bevisbedømmelsen. De minst alvorlige sakene, de med strafferamme på inntil seks år, startet i herreds-/byrett. Et særtrekk med systemet var at anke over saksbehandling, lovanvendelse og straffutmåling i herreds og byrett gikk direkte til Høyesterett. Var en misfornøyd med bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, kunne en begjære fornyet behandling for lagmannsretten, men en måtte da ha samtykke fra Kjæremålsutvalget, noe som bare ble gitt unntaksvis.¹⁹ Siden de alvorligste sakene ble behandlet av lagmannsretten som første instans, hadde man en rettstilstand som innebar at skyldspørsmålet i de mindre alvorlige straffesakene, de med strafferamme på inntil seks år, kunne behandles to ganger, mens dette var utelukket i de alvorligste sakene.

Ved forberedelsen av straffeprosessloven av 1981²⁰ ble det vurdert om det var grunn til å la alle saker begynne i herreds- eller byretten for å åpne adgang for full overprøving også i de alvorligste sakene. Straffeprosesslovkomitèen kom imidlertid enstemmig til at dette ikke var hensiktsmessig, og begrunnet det med den grundige forberedelse og behandling som de alvorligste straffesakene fikk i lagmannsretten. Videre bemerket komitèen at flere gangers

¹⁸ Lov av 1. juli 1887 nr.5 om rettergangsmåten i straffesaker

¹⁹ Høyesteretts kjæremålsutvalg førte en restriktiv praksis mht. å gi samtykke til fornyet behandling. I perioden fra 1987 til 1991 ble det gitt samtykke i 313 av 3000 innkomne begjæringer.

²⁰ Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (SPLKI) s.85-86

behandling fører til en forsinkelse av den endelige avgjørelse, og siden bevisene svekkes etter hvert, ble det ansett som tvilsomt om en gjentatt behandling av skyldspørsmålet ville gi noen økt sikkerhet for riktige domfellelser. Ordningen fra 1887 med at de mest alvorlige straffesakene ble behandlet for lagmannsretten som første instans, ble derfor opprettholdt.

Antallet avgjørelser i straffesaker som ble påanket til Høyesterett ble mer enn fordoblet fra 1970 til 1991.²¹ Mens det i 1970 var 902 innkomne anker til Høyesterett, var tallet i 1991 steget til 1950. Anker fra herreds- og byretten i straffesaker med en strafferamme på inntil 6 år gikk rett til Høyesterett (direkte anke), noe som medførte at Høyesterett måtte bruke mye tid på konkrete avgjørelser som hadde begrenset betydning utenfor den foreliggende sak. Det ble ansett som ønskelig at Høyesterett i større grad kunne konsentrere seg om de sakene som var egnet til å gi veiledning til de underordnede instanser.²²

Økningen av sakstilgangen til Høyesterett²³ førte til at hvis man skulle opprettholde den da gjeldende ankeordningen, så måtte det opprettes et betydelig antall nye dommerembeter i Høyesterett. Dette var ikke ønskelig, særlig av hensyn til rettsenheten. Man begynte derfor å drøfte muligheten for å legge ankesakene til lagmannsretten. Det ble opprettet et utvalg fra justisdepartementet som skulle vurdere straffeprosessuelle endringer med sikte på effektivisering av rettspleien og en styrking av rettssikkerheten (To-instansutvalget). Hovedformålet med utvalgets arbeid var å vurdere innføringen av en generell adgang til å behandle skyldspørsmålets faktiske side to ganger.

Rettssikkerhet var et viktig argument for den nye reformen. To-instansutvalget, justiskomiteen og justisdepartementet mente at overprøving i andre instans ville gi en større trygghet for et riktig resultat og at det ville skape større konsekvens og harmoni i rettsmiddelsystemet. Det ble også fremhevet at den manglende mulighet for overprøving av

²¹Se NOU 1992:28 To-instansbehandling, anke og juryordning i straffesaker. Side 37

²²Se NOU 1992:28 side 44

²³Se NOU 1992:28 s.35-41

bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet i de alvorligste sakene, førte til mange gjenopptakelser, noe som ikke var ønskelig. I NOU 1992:29 ble det fremhevet at en to-instansbehandling av skyldspørsmålet ”vil redusere behovet for å lempe på de materielle vilkår for gjenopptakelse til gunst for siktede”.²⁴ Gjenopptakelse innebærer et brudd på det viktige prinsippet om domsavsigelsers rettskraft- at dommen er endelig og bindende. Gjenopptakelse bør derfor være noe ekstraordinært.

Et annet sentralt formål med vedtakelsen av to-instansreformen var å oppnå bedre samsvar mellom norsk rett og menneskerettskonvensjonene. Økt oppmerksomhet rundt menneskerettighetene og Den europeiske menneskerettsdomstol førte til at norske lovgivere og rettsadvokater ble mer opptatt av reglene om menneskerettigheter. Den manglende mulighet til full overprøving var trolig ikke i samsvar med SP art. 14 (5), og ved ratifiseringen måtte Norge ta forbehold mot SP art. 14 (5).

Det var ikke aktuelt å utvide Høyesteretts kompetanse til å omfatte bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, og endringen ble derfor at alle straffesakene skulle behandles i tingretten i første instans.

Ulemper som ble drøftet ved innføringen av to-instansbehandlingen var at det ville medføre at det gikk lengre tid frem til endelig dom, og at fornærmede og andre vitner ville bli påført en økt belastning ved å måtte forklare seg for retten flere ganger. Det ble også argumentert for at rettsenheten blir best ivaretatt med Høyesterett som ordinær ankeinstans, -med 5 lagmannsretter ville faren for rettsulikhet bli betydelig større. Ordningen ville også kreve økte ressurser til rettsvesenet. Man fant at ulempene ikke kunne være avgjørende og to-instansbehandlingen ble vedtatt.

Dette førte til at to-instansreformen trådte i kraft 1. august 1995. Reformen innebar to grunnleggende endringer: For det første førte den til at alle saker i første omgang behandles

²⁴Se NOU 1992:28 side 121

av tingretten. Lagmannsretten ble dessuten den ordinære ankeinstans også når anken ikke gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet (begrenset anke). To-instansreformen medførte en utvidelse av siktedes rett til å få overprøvd en fellende straffedom.

3.1 Ankeadgangen etter innføringen av "to-instansreformen"

Som navnet viser går reformen ut på at straffesaker skal kunne behandles i to instanser. Alle straffesaker behandles i tingretten som første instans, jf. strpl. § 5 første ledd. Anke går til lagmannsretten etter strpl. § 6 nr.1. Lagmannsretten er blitt en ren ankeinstans i motsetning til tidligere, da saker som gjaldt forbrytelser som kunne medføre fengsel i mer enn seks år ble behandlet i lagmannsretten som første instans. Lagmannsrettens dom kan ankes til Høyesterett etter strpl. § 7, men Høyesterett kan ikke prøve bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, jf. strpl. § 306 annet ledd.

Reglene for prinsippene for siling er gitt i strpl. § 321.

4 Andre lands rett

I Sverige blir alle straffesaker pådømt i tingrätten som første instans. Tingrättens dommer kan påankes til hovrätten gjennom vad.²⁵ Det fantes før ingen begrensninger i ankeadgangen, men dette førte til en stor tilstrømning av ankesaker til hovrätten. Det ble derfor i 1993 innført et krav om særlig tillatelse i de minst alvorlige straffesakene, hvor det ikke er idømt strengere straff enn bot. For å få hovrättens²⁶ dom innbrakt for Högsta Domstolen²⁷ kreves i de aller fleste saker særskilt tillatelse. Slik avgjørelse meddeles av Högsta Domstolen, avgjørelsen treffes av en dispensavdeling. Tillatelse kan gis hvis avgjørelsen reiser rettsspørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller hvis det ellers foreligger spesielle grunner som for eksempel grove saksbehandlingsfeil i hovrätten. Högsta Domstolen kan i motsetning til i Norge også prøve bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, og de kan gjennomføre umiddelbar bevisførsel.

I Danmark er det som i Norge og Sverige tre allmenne domstoler: Byretter, Landsretter og Højesteret.

I Danmark har det til nå vært, som det var før to-instansreformen ble gjennomført i Norge, et skille mellom saker som går for byretten som første instans, og saker som er så alvorlige at de går for landsretten²⁸ som første instans. I januar 2007 trådte imidlertid Domstolreformen 2007 igjennom. Den innebærer at en rettssak nesten alltid vil starte i byretten.²⁹ Landsrettene er appelinstanser for byrettene. Både tiltalte og anklager kan anke både skyldspørsmålet og straffespørsmålet til landsretten. Men anklager kan kun anke hvis det er idømt høyere straff enn bot og konfiskasjon. Tiltalte kan kun anke hvis straffen overstiger 20 dagsbøter eller en samlet bot på 3000 danske kroner, eller hvis saken har medført konfiskasjon eller fratakelse av rettigheter. Hvis saken er av prinsipiell karakter

²⁵ Anke.

²⁶ Tilsvaret lagmannsretten i Norge.

²⁷ Tilsvaret Høyesterett i Norge

²⁸ Landsretten tilsvaret vår lagmannsrett. Det er to landsretter i Danmark - Vestre og Østre Landsret.

²⁹ Byrettene tilsvaret tingrettene i Norge. Danmark er inndelt i 24 byrettskretser

eller særlige grunner taler for det kan Procesbevillingsnævnet³⁰ gi tillatelse til at saken allikevel ankes til landsretten. Det finnes ikke sted noe siling av anker, slik at landsretten kan ikke avvise en sak fordi den finner det klart at anken ikke vil føre frem. Højesterett er blitt tredje instans, og saker kan kun bringes inn for Højesteret etter tillatelse fra Procesbevillingsnævnet. Hvis en sak ved byretten er prinsipiell, kan byretten henvise saken til behandling ved landsret, og landsrettens dom kan da uten tillatelse bringes inn for Højesteret. I og med at Højesterett ikke kan prøve bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, kan anken bare rette seg mot saksbehandlingen, lovanvendelsen og avgjørelsen av reaksjonsspørsmålet.

³⁰ Procesbevillingsnævnet behandler søknader om 2.- og 3. instansbevilninger i sivile og straffesaker.

Nemnda består av 5 medlemmer: En høyesterettsdommer, en landsdommer, en byrettsdommer, en advokat og en jurist med særlig vitenskapelig utdannelse.

5 Siling av anker etter straffeprosessloven § 321

Dersom det skulle være full ankeadgang i alle saker, ville det medføre at rettsapparatet ble overbelastet. En full ankeadgang kunne også gi mulighet til å trenere sakene. Strpl. § 321 oppstiller derfor viktige begrensninger i adgangen til å anke til lagmannsretten.

Ordlyden i strpl. § 321 skiller mellom tre grupper av saker etter grovheten av det påtalte lovbrudd:

”Anke til lagmannsretten om forhold hvor påtalemyndigheten ikke har påstått og det ikke er idømt annen reaksjon enn bot eller inndragning, kan ikke fremmes uten rettens samtykke. Samtykke skal bare gis når særlige grunner taler for det. Samtykke er likevel ikke nødvendig når siktede er et foretak, jf straffeloven kapittel 3 a.

Anke til lagmannsretten kan for øvrig nektes fremmet når retten finner det klart at anken ikke vil føre frem. Anke fra påtalemyndigheten som ikke er til gunst for siktede, kan også nektes fremmet når retten finner at anken gjelder spørsmål av mindre betydning, eller at det ellers ikke er grunn til at anken blir prøvd.

Anker som angår forbrytelser som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år, kan bare nektes fremmet i de tilfeller som er nevnt i annet ledd annet punktum. Forhøyelse av maksimumsstraffen på grunn av gjentakelse, sammenstøt av forbrytelser eller anvendelsen av straffeloven § 232 kommer ikke i betraktning”.

5.1 Siling av anker etter straffeprosessloven § 321 første ledd

Første ledd innebærer at mindre alvorlige straffesaker som hovedregel ikke skal fremmes til behandling for lagmannsretten, jf. strpl. § 321 første ledd første punktum. Her bygger loven på en samtykkeordning. Bestemmelsen slår fast at en anke som gjelder bot eller inndragning, ikke kan fremmes uten lagmannsrettens samtykke hvis påtalemyndighetene ikke har påstått og det heller ikke er idømt annen reaksjon enn bot eller inndragning. Bestemmelsen får også anvendelse når det er en kombinasjon av disse reaksjonene. At det er ilagt subsidiær fengselsstraff er uten betydning, jf. Rt. 1997 s. 913. Der hadde lagmannsretten vurdert anken i forhold til strpl. § 321 første ledd. At det i samsvar med

straffeloven (strl.)³¹ § 28 var nedlagt påstand om og idømt en subsidiær fengselsstraff, innebar ikke at bestemmelsen i strpl. § 321 annet ledd fikk anvendelse. Begrunnelsen for samtykkeordningen i første ledd er at bot og inndragning ikke anses som noen alvorlig reaksjon.

Hovedreglen i første ledd er altså at slike saker ikke blir sluppet gjennom til ankeforhandling.

Samtykke til å få anken fremmet er betinget av at det foreligger ”særlige grunner”, jf. første ledd annet punktum, og kan nektes selv om lagmannsretten finner at anken kan føre frem. I NOU 1992:28 om To-instansbehandling, anke og juryordning i straffesaker s. 144 uttales det at ” særlige grunner” kan for eksempel være når ”avgjørelsen er særlig tvilsom, at den har betydning utenfor den foreliggende sak, eller at den har særlig store konsekvenser for siktede.” At en avgjørelse er ”særlig tvilsom” gjelder tilfeller hvor det kan settes spørsmålstegn ved bevisbedømmelsen over skyldspørsmålet. Formuleringen omfatter også tilfeller hvor det er tvil ved lovanvendelsen eller straffutmålingen.³² Hvis saken har betydning utenfor den foreliggende sak kan dette være en ”særlig grunn” som kan føre til at anken fremmes. Det kan eksempelvis være at saken trekker opp en grense for hva som er rettsstridig.

Et annet tilfelle hvor samtykke kan gis er når avgjørelsen har særlig store konsekvenser for den siktede. Dette kan gjelde hvis botens størrelse medfører en særlig stor belastning. Men selv om omfanget av boten avviker fra det generelle bøtenivået, er dette i seg selv ikke tilstrekkelig for samtykke til at anken fremmes ifølge Rt. 1981 s. 1214. Ved vurderingen av om samtykke til anke skal gis legges det også vekt på om dommen kan få sivilrettslig virkning. Her vises det i NOU 1992: 28 side. 144, til avgjørelser hvor det er idømt bot for uaktsomhet i forbindelse med en dødsulykke hvor uaktsomheten gjaldt tilsidesettelse av sikkerhetsforskrifter.

³¹ Almindelig borgelig straffelov (Straffeloven) 22 mai. Nr. 10. 1902.

³² Se Matningsdal, Magnus. To-instansreformen side 59.

Selv om det foreligger ”særlige grunner” kan retten nekte samtykke når den finner det klart at anken ikke vil føre frem, jf. annet ledd. Avgjørelse om å nekte samtykke krever enstemmighet, jf. fjerde ledd.

Samtykke er ikke nødvendig når siktede er et foretak, jf. bestemmelsene i straffeloven kap.3 om foretaksstraff. Begrunnelsen er at slike saker ofte er vanskelige, og bøter og inndragning mot foretak kan dessuten gjelde betydelige verdier. Og siden foretak ikke kan idømmes fengselsstraff, sier det ikke noe om hvor alvorlig forholdet er at straffen bare er bot, jf. NOU 1992:28 side 56. Dette kom også frem i Rt. 1999 side 1576 hvor det ble konkludert med at når et foretak er idømt straff, kreves det ikke særskilt samtykke fra retten for å fremme anken selv om det bare er påstått og heller ikke idømt annen reaksjon enn bot, jf. strpl. § 321 første ledd.

Saker om mortifikasjon går ikke inn under samtykkereglen i første ledd, jf. to-instansutvalget.³³

Etter ordlyden gjelder strpl. § 321 første ledd bare når de er avsagt dom i saken, ikke saker som er avgjort ved vedtakelse av forelegg. Forarbeidene i NOU 1992:28 side 144 sier også det samme.

5.2 Siling av anker etter straffeprosessloven § 321 annet ledd

I straffesaker hvor samtykke ikke er påkrevd etter første ledd, kan lagmannsretten etter annet ledd nekte anke fremmet, helt eller delvis, etter en realitetsprøving. Det gjelder her en avslagsordning slik at anken som utgangspunkt skal tillates fremmet. Vilkårene for å nekte anke fremmet er at retten finner det klart at anken ikke vil føre frem, jf. strpl. § 321 annet ledd første punktum. Avgjørelsen må være enstemmig. Annet ledd innebærer at ankesdomstolen på grunnlag av dokumentene må gjøre seg opp en mening, dette gjøres som

³³ Se NOU 1992:28. Side 56

oftest uten partsforhandlinger, jf strpl. § 324. Ved anke over rettsanvendelse, reaksjonsfastsettelse og saksbehandlingen har ankedomstolen godt grunnlag for avgjørelsen i dokumentene. Ved bevisanke kan domstolen ha et svakere grunnlag ettersom lagmannsretten ikke har overvært den bevisførsel som fant sted under hovedforhandlingen i tingretten, og ettersom det ikke er påbudt med protokollasjon av forklaringer avgitt under hovedforhandlingen. Under forberedelsen av to- instansbehandlingen ble det forutsatt at en større andel av ankene, både de fullstendige og de begrensede, ville bli henvist til ankebehandling³⁴ i lagmannsretten under det nye systemet. To- instansutvalget foreslo også at det vesentlige innhold av forklaringene skulle protokolleres slik at ankedomstolen ville ha et bedre grunnlag ved sin foreløpige prøvelse, men forslaget ble ikke fulgt opp fordi dette blant annet ville medføre at forhandlingene i den enkelte saken ville ta lengre tid, noe som igjen ville føre til at avviklingen av straffesakene generelt ville bli forsinket. Dette harmonerte dårlig med målsetningen om en hurtigere straffesaksbehandling. I stedet ble det tilføyd en bestemmelse om at herreds- og byretten i domsgrunnene skulle angi hovedpunktene i rettens bevisvurdering.

Det ble i NOU 1992:28 vurdert om ”klart” skulle erstattes med ”åpenbart” for å få frem at en større andel av ankene enn før To-instansreformen bør henvises til ankebehandling, men det ble ikke foretatt noen endring. Jf. NOU 1992:28 side 52 så forutsetter to-instansutvalget at reformen vil føre til at flere anker vil henvises til ankebehandling. Lagmannsretten må finne det ”klart” at anken ikke vil føre frem. Ellers vil det være en saksbehandlingsfeil, jf. strpl. § 321 annet ledd, jf. Rt. 1996 side 806 og Rt. 2000 side 2110.

Loven sier at retten ”kan” nekte å fremme anken. Det viser at retten har en skjønnsmessig kompetanse til å tillate anken fremmet, selv om det er ”klart” at den ikke vil føre frem.³⁵ Dette kan være aktuelt hvis en avgjørelse vil være nyttig fordi anken reiser spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det dreier seg om en sak av særlig stor betydning.

³⁴ Se NOU 1992:28 side 52, jf. Ot prp nr. 78 1992-93 side 27

³⁵ Se Matningsdal, Magnus. To-instansreformen. Side 63.

Etter annet ledd annet punktum kan anke fra påtalemyndighetene som ikke er til gunst for den siktede også nektes når retten finner at den gjelder spørsmål av ”mindre betydning” eller at det ”ellers ikke er grunn til at anken blir prøvd”. Denne bestemmelsen kom inn i loven i 1987 med sikte på å avlaste Høyesterett for anker uten prinsipiell betydning. Ved innføringen av to-instansbehandlingen i 1995 fant to- instansutvalget at bestemmelsen burde opprettholdes også med lagmannsretten som ankedomstol. En anke fra siktedes side kan ikke avskjæres fordi den gjelder spørsmål av mindre betydning.

Når en anke til lagmannsretten i en straffesak er fremmet etter strpl. § 321 annet ledd, kan det ikke ankes videre til Høyesterett. Lagmannsrettens beslutning om å nekte anken fremmet kan etter strpl. § 321 siste ledd bare påkjæres på grunn av feil ved saksbehandlingen, jf. Rt. 1996 side 591. Det stilles ikke noe krav til begrunnelse ut over å henvise til den bestemmelsen som er anvendt, jf. Rt. 1996 side 588.

Anker som vurderes etter strpl. § 321 annet ledd kan gjelde alvorlige saker, selv om strafferammen ikke overstiger seks års fengsel. Derfor må det ved forhåndsvurderingen der det avgjøres om en anke skal tillates fremmet utvises en viss romslighet.³⁶

5.3 Siling av anker etter straffeprosessloven § 321 tredje ledd

Grensen for hvilke anker som automatisk skal fremmes til ankebehandling er satt ved forbrytelser som har en strafferamme på mer enn 6 års fengsel, jf. strpl. § 321 tredje ledd. Den siktede har i de alvorligste sakene et ubetinget krav på ankebehandling. Det gjelder for både fullstendig og begrenset anke. Allikevel kan en anke til den siktedes ugunst nektes fremmet selv om strafferammen overstiger 6 år. Vilkåret er at retten finner at anken gjelder spørsmål av ”mindre betydning” eller at det ”ellers ikke er grunn til at anken blir prøvd”, jf. henvisningen i strpl. § 321 tredje ledd første punktum til annet ledd annet punktum.

³⁶ Se Jebens, Sverre Erik. Menneskerettigheter i straffeprosesen. Side 583.

Ved beregning av strafferammen skal det ses bort fra forhøyelse som skyldes gjentakelse, sammenstøt av forbrytelser eller anvendelse av strl. § 232. Derimot er det tilstrekkelig at straffen kan bli fengsel i mer enn 6 år under særdeles skjerpende omstendigheter.

Kjennelsen i Rt. 1996 s. 793 fastslår at strpl. tredje ledd krever at minst en av flere forbrytelser alene må ha en strafferamme på mer enn 6 års fengsel. Det er ikke tilstrekkelig at forbrytelsene til sammen kan medføre så lang fengselsstraff.

Formuleringen ”Anker som angår forbrytelser som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år” reiser spørsmål om det ved subsumsjonsendring er tiltalebeslutningen eller dommen som er avgjørende for om strpl. § 321 tredje ledd skal anvendes. Det er subsumsjonen i tiltalebeslutningen som er avgjørende selv om tingretten har domfelt for en mindre forbrytelse. Har retten derimot domfelt for en alvorligere forbrytelse enn tiltalen går ut på, er det dommen som er avgjørende.³⁷

De prosessuelle reglene fremgår av strpl. § 321 fjerde-sjette ledd. Det kreves enstemmighet for å nekte å fremme anken og avgjørelsen treffes ved beslutning.

³⁷ Se Matningsdal, To-instansreformen side 64- 66.

6 Forslag til endring av straffeprosessloven § 321

I de senere år har det vært arbeidet mye med å effektivisere straffesakspleien. Justisdepartementet oppnevnte i 1996 to arbeidsgrupper som skulle se nærmere på saksbehandlingstiden i straffesaker. Arbeidsgruppene avla sluttrapport i juni 2000. Det ble da fremmet forslag til endringer. Mange av disse forslagene er fulgt opp blant annet ved lov 28. juni 2002 nr. 55,³⁸ andre danner bakgrunn for forslag som nå tas opp til vurdering.

I Innst. S. nr. 218 (2003-2004)³⁹ kom justiskomiteen med forslag om tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden. Dette skulle bidra til at ”straffesaker, der det er mulig, pådømmes i 1. instans før det er gått 6 måneder, og under enhver omstendighet innen 2 måneder etter at tiltale er tatt ut”. 4. juni 2004 traff Stortinget vedtak på grunnlag av Innstillingen og ba Regjeringen utarbeide en tiltakspakke for å redusere straffesaksbehandlingstiden.

Dette førte til et høringsnotat fremlagt i september 2006 om ”Hurtigere behandling av straffesaker”.

Justis- og politidepartementet tar sikte på å fremme en odelstingsproposisjon for Stortinget i løpet av 2007.

Arbeidsgruppen II⁴⁰ under ”Prosjekt hurtigere straffesaksbehandling” kom med forslag i sin rapport om å endre reglene for hvilke anker som automatisk skal fremmes til ankebehandling etter strpl. § 321 tredje ledd, ved at dagens krav til strafferamme, som er fengsel i mer enn 6 år, suppleres med et vilkår om at påstått eller idømt fengselsstraff må overstige 4 år. Dette begrunnes med at det bare er i de alvorlige sakene det er grunn til å gi

³⁸ Lov om endringer i straffeprosessloven mv (hurtigere straffesakshandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.). 28 juni. Nr.55. 2002.

³⁹ Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen. Dokument nr.8:63 (2003-2004) Om regelendringer og tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden

⁴⁰ Det ble i juni 1999 nedsatt 2 arbeidsgrupper for å vurdere tiltak for å redusere saksbehandlingstiden i straffesaker. Arbeidsgruppe I skulle arbeide med perioden mellom anmeldelse og påtalevedtak. Arbeidsgruppe II skulle arbeide med perioden fra påtalevedtak til fullbyrdelse.

den siktede en automatisk rett til ny hovedforhandling i lagmannsretten. I saker som det etter forslaget ikke vil gjelde en automatisk ankerett for, vil en anke kunne nektes fremmet hvis retten finner det klart at den ikke vil føre frem etter ankebehandling. Dette betyr at en del saker som i dag fremmes til ankeforhandling uten realitetsprøving, vil bli avsluttet etter siling.⁴¹

Justis- og politidepartementet er noe betenkt i forhold til de eventuelle endringene i reglene om rett til ankebehandling ettersom uten rett til ankebehandling vil den siktede stå igjen med tingrettens dom. Arbeidsgruppen har som nevnt foreslått at grensen settes ved påstått eller idømt fengselsstraff i mer enn 4 år, men departementet mener at retten til ankebehandling bør være noe videre.

I likhet med arbeidsgruppen mener departementet at en ubetinget ankeadgang bør være forbeholdt de alvorligste sakene, men departementets foreløpige vurdering er at grensen bør settes ved idømt eller påstått fengsel i 2 år, for at den tiltalte skal ha rett til ankebehandling uten forutgående prøving etter strpl. § 321 annet ledd.

6.1 Bakgrunn for forslaget til lovendring

Justisdepartementet og aktørene i straffesakskjeden har i de siste årene vært opptatt av tiltak som kan bidra til en hurtigere og mer effektiv avvikling av straffesakene. Et av virkemidlene for å oppnå raskere behandling er en lovendring.

En årsak til at det er kommet forslag om en større silingsadgang til lagmannsretten er ønske om en hurtigere behandling av straffesaker. Hvor lang tid den enkelte sak bruker gjennom straffesaksapparatet varierer, avhengig av blant annet sakens kompleksitet, politiets, påtalemyndighetenes og forsvarernes kapasitet, og berammelsestiden i domstolene.

⁴¹ Se side 50. Høringsnotatet fra Justis- og politidepartementet. "Hurtigere behandling av straffesaker". September 2006.

EMK art. 6.1 krever at den som er utsatt for en strafferettslig anklage, har krav på å få selve anklagen avgjort innen "rimelig tid" av en domstol. En sak kan ikke anses for avgjort i forhold til kravet om avgjørelse innen "rimelig tid" før det foreligger en rettskraftig avgjørelse. Dette ble slått fast av EMD i Pugliese II, Series A No. 206-A para 16.

Behandlingstiden i rettsmiddelinstansen må isolert sett være rimelig og det må den samlede behandlingstid i alle instanser også være. Det foreligger mange dommer om dette kravet. Utgangspunktet for når fristen begynner å løpe vil være ved utferdigelse av siktelse eller når det anvendes tvangsmidler, slik som pågrep og fengsling. Hva som er "rimelig tid" avhenger av flere forhold: Sakens kompleksitet, om saken har vært behandlet i flere instanser, individets forhold og myndighetenes forhold. Vurderingen er konkret og praksis gir ikke grunnlag for å fastslå noen lengstefrist for hva som kan godtas.

En annen årsak til endringsforslaget er at departementet mener at en henvisning til strafferammen alene ikke gir et tilfredsstillende grunnlag for å anslå hvor alvorlig en sak er. Strafferammen angir bare hvor grov og straffverdig handlingen ble oppfattet på den tiden straffebudet ble vedtatt. Et straffebud favner ofte handlinger av svært ulik alvorlighetsgrad, det er derfor viktig å se på den konkrete straffeutmåling. Arbeidsgruppen mener at: "...det kan virke inkonsekvent at en domfelt som har fått en relativt beskjedne straff, men etter en straffebestemmelse med en strafferamme på over seks år, skal ha ubetinget krav på ny behandling av saken i lagmannsretten, mens det samme ikke gjelder for en som er idømt strengere straff, men etter et mildere straffebud".

Et annet argument for ikke utelukkende å legge vekt på strafferammen alene er at det er store variasjoner med hensyn til i hvilken grad strafferammen i det enkelte straffebud i praksis blir utnyttet fullt ut. Et eksempel er at straffen for falsk anklage som etter straffeloven § 168 har en strafferamme på opptil åtte år vanligvis ikke blir satt høyere enn fengsel i seks til ni måneder.⁴²

⁴² Se Høringsnotat fra Justis- og politidepartementet. "Hurtigere behandling av straffesaker". September 2006. Side 31.

For at en straff skal virke etter sin hensikt må det ikke gå for lang tid mellom den straffbare handling og reaksjonen, i tillegg har den siktede behov for å legge saken bak seg.

En innstramming av ankeadgangen vil føre til innsparing i saksforberedelser og rettsdager og påtalemyndighetenes arbeid vil bli redusert. Dette vil igjen føre til en hurtigere saksbehandlingstid for de som har automatisk ankeadgang.

Årsstatistikk fra Domstolsadministrasjonen⁴³ viser at straffesaker som gikk for meddomsrett i tingrettene på landsgjennomsnitt hadde en saksbehandlingstid⁴⁴ på 2,9 måneder i 2006. I 2005 var saksbehandlingstiden på 3,2 måneder, slik at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i 2006 har blitt redusert. Målet for saksbehandlingstiden i første instans er for meddomssaker 3 måneder, slik at saksbehandlingstiden er innenfor det fastsatte målet. Saksbehandlingstiden vil si fra saken kommer inn til domstolene og til avgjørelse foreligger. For domstolenes saksbehandlingstid i lagmannsrettene er den gjennomsnittlige saksbehandlingstid for meddomsrettssakene relativt stabile fra 2005 til 2006. I 2005 var den gjennomsnittlige tiden på 5,1 måned, mens den for 2006 var på 5,2 måneder. Lagrette har imidlertid en negativ utvikling, saksbehandlingstiden har i disse sakene økt fra 5,2 måneder i 2005 til 6,3 måneder i 2006. I følge Domstoladministrasjonen så kan dette skyldes at de domstolene som har satt i gang restansenedarbeidingsprosjekt har hatt stort fokus på de sivile sakene.

Høringsnotatet fra Justis- og politidepartementet av september 2006 viser til en gjennomgåelse av jursaker ved Borgarting lagmannsrett fra 2003 der det fremkommer at av saker med automatisk ankebehandling ville 39 % av sakene blitt berørt av endringsforslaget hvis grensen ble satt til påstått eller idømt fengselsstraff i mer enn 4 år. Hvis grensen settes til påstått eller idømt fengselsstraff på mer enn to år ville 15 % av sakene som i dag omfattes av reglene om automatisk ankeadgang bli berørt.

⁴³ Se Domstoladministrasjonen, Årsstatistikk 2006

⁴⁴ Fra anken har kommet inn til dom er avsagt.

7 Forholdet til internasjonale menneskerettigheter

Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter alle mennesker har i kraft av å være menneske. Det er fundamentale rettigheter som er viktige for individenes frihet og livsutfoldelse, og som derfor bør beskyttes i alle land.

Etter annen verdenskrig har menneskerettighetene blitt nedfelt i internasjonale avtaleverk både på globalt og regionalt nivå. Konvensjonene om menneskerettighetene er folkerettslig bindende for de stater som tiltrer dem. Gjennomfører ikke statene rettighetene, foreligger det et folkerettsbrudd. Norske domstoler bygger på en forutsetning om at norsk rett er i overensstemmelse med Norges folkerettslige forpliktelser.⁴⁵ Internasjonale menneskerettskonvensjoner medfører folkerettslige forpliktelser for statene.

Kontrollen med at statene overholder menneskerettighetene skjer på overnasjonalt nivå, og omfatter tilsynsordninger og klagerett.

EMD fungerer som et korrektiv til vårt eget rettssystem og dommene fra EMD er viktige påminnelser om at norske myndigheter ikke er ufeilbare.

Det er viktig å være oppmerksom på at EMD som regel bare tar standpunkt til om det i den konkrete sak har skjedd et brudd på en bestemmelse, den vurderer ikke lovgivningen i seg selv. Det blir opp til den enkelte stat å tilrettelegge lovgivningen slik at det ikke skjer brudd på bestemmelsene. EMDs avgjørelser er viktige rettskilder ved tolkning av EMKs bestemmelser. For statenes overholdelse av EMK innebærer dette at deres praktisering av konvensjonene må være i samsvar med det innholdet som EMD har gitt de enkelte rettigheter. EMDs praksis forplikter Europarådets medlemsstater på to måter.

Rettskraftvirkningen inntreffer for stater som har vært part i den aktuelle sak og følger av EMK art. 46 nr. 1. Den rettskildemessige betydning av EMD-praksis er aktuell for stater som ikke har vært part i saken, og følger av sikringsplikten i EMK art. 1.

⁴⁵ Presumpsjonsprinsipp. Som går ut på at norsk rett formodes å være i overensstemmelse med folkeretten.

Norske domstolers holdning til EMK de første tiårene etter at konvensjonen var trådt i kraft bygget på at norsk rett må anses å være i samsvar med menneskerettighetene. EMK ble gradvis tillagt betydning ved lovtolkning og lovanvendelse i straffesaker, både ved anvendelse av presumpsjonsprinsippet og ved henvisning til strpl. § 4. Forholdet mellom EMK og straffeprosessloven ble foreløpig avklart i Rt. 1994 side 610 (Bølgepappkjennelsen). Avgjørelsen åpnet for å la EMK gå foran straffeprosessloven ved motstrid.

7.1 Rettskildeprinsipper og tolkningsregler

Ved tolkning av menneskerettskonvensjonene er utgangspunktet Wien- konvensjonen⁴⁶ av 23. mai 1969 om traktatretten art. 31 flg. Folkerettens alminnelige regler om traktattolkning er relevant, men EMK og SP atskiller seg imidlertid fra traktater mellom stater ved at de beskytter individets rettigheter i forhold til statene. For å sikre effektivt individvern har konvensjonsorganene utviklet tolkningsprinsipper som dels supplerer og dels avviker fra de alminnelige regler om traktattolkning. Det kan være vanskelig å fastslå med sikkerhet hvilke krav menneskerettskonvensjonene stiller til nasjonal rett. Dette på grunn av at konvensjonsartiklene ofte er generelt formulert, og begrepene kan være vage. Man må derfor se på konvensjonspraksis for å presisere dem nærmere. Tolkningene skal søke å finne den vanlige betydning av teksten, men det åpnes også for å se på traktatens formål. Forarbeidene til konvensjonene har etter den alminnelige folkerett begrenset rettskildemessig betydning. EMKs forarbeider antas imidlertid å ha noe større vekt enn det som følger av Wien-konvensjonen, men de gir ofte liten veiledning når det gjelder innholdet i rettighetene. Rettighetene i EMK har også vært gjenstand for utvikling slik at tiden har løpt fra forarbeidene. I SP er det utarbeidet generelle kommentarer til de enkelte bestemmelsene, og disse har ofte avgjørende betydning ved tolkingen av SP.

⁴⁶ Gjelder bare for avtaler mellom stater

Det kan oppstå problemer når en konvensjon bruker juridiske begreper som har forskjellig meningsinnhold i de forskjellige medlemsland. Dette er tilfelle i EMK som bruker mange autonome⁴⁷ begreper. Ord som "straff" har ikke nødvendigvis samme betydning i nasjonale rettssystemer. Hvis det internasjonale tilsyn skal være effektivt, kan det ikke bygge på nasjonale definisjoner

Konvensjonene har en dynamisk tolkningsstil. Tankegangen er at konvensjonen må tolkes i lys av samfunnsutviklingen. Det ble tidligere reist spørsmål om hvorledes norske myndigheter skulle forholde seg til EMK. Spørsmålet ble avklart gjennom Rt 2000 side 996, Rt. 2001 side 1016 og Rt. 2002 side 557. Ifølge Rt. 2000 side 996 skal norske domstoler "benytte de samme tolkningsprinsipper som EMD", men ikke legge an en "for dynamisk tolkning av konvensjonen". Dette ble presisert i Rt. 2002 side 557.

Den europeiske menneskerettsdomstol har valgt en "evolutiv"⁴⁸ tolkning i flere av sine avgjørelser. Dette har ført til at lovgivning som på et tidspunkt var ansett å være i samsvar med konvensjonen senere er blitt funnet konvensjonsstridig.

Rettssystemene i Europarådets medlemsstater er til dels svært ulike. EMDs tolkningspraksis tar hensyn til dette, ved at statene gis en viss skjønnsmargin ved praktiseringen av EMK. Prinsippet om nasjonal margin bygger på det folkerettslige suverenitetsprinsippet, og ivaretar dermed demokratihensyn. Statenes margin for skjønn er imidlertid undergitt begrensninger, som går ut på at prinsippet kan ikke anvendes på en slik måte at selve kjernen i rettigheten blir svekket. Prinsippet om nasjonal skjønnsmargin er ikke like relevant på alle områder. Det har størst betydning ved rettigheter av politisk art, ved sentrale rettssikkerhetsgarantier er spillerommet for nasjonal skjønn mindre.

Drøftelsen i det følgende punkt omfatter tre hovedspørsmål: Det ene gjelder retten til rettergang og avgjørelse innen rimelig tid. Både SP og EMK har bestemmelser om dette. I

⁴⁷ Selvstendig, uavhengig

⁴⁸ Endrede samfunnsforhold tas i betraktning

oppgaven kommer jeg bare til å drøfte retten til rettergang innen rimelig tid på grunnlag av EMK. Dette fordi EMDs praksis er mer omfattende enn FNs menneskerettskomitèes praksis, og er derfor mer avklarende. EMK art. 6 nr.1 gir enhver rett til ” rettergang innen rimelig tid”. Spørsmålet er hva som menes med ”rimelig tid” og om norsk straffesaksbehandling tilfredsstiller kravet.

Det andre spørsmålet er i hvilken utstrekning EMK og SP gir den som er funnet skyldig i en straffbar handling rett til å få avgjørelsen overprøvet av et høyere organ. Spørsmålet er om konvensjonene gir ankeorganet adgang til å avskjære anker fra domfelte eller om en slik siling er i strid med grunnleggende menneskerettigheter.

Det siste spørsmålet er om den norske to-instansordningen med ”forhåndssiling” av anker er forenlig med konvensjonsreglene som er bindende for Norge. ”Siling” av anker, vil si at den påankede dom blir stående. Bestemmelsene som er relevante i denne drøftelsen er konvensjonene EMK P7 art.2 og SP art. 14 (5). Retten til anke er også fastslått i FNs barnekonvensjon (B) art. 40 nr. 2 b, men denne vil ikke bli behandlet i oppgaven.

7.2 Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art.6 (1)

EMK omhandler sivile og politiske rettigheter. Norge ratifiserte 15. januar 1952, og konvensjonen trådte i kraft 3. september 1953. Bestemmelsene i EMK håndheves av Menneskerettsdomstolen som har sete i Strasbourg.

EMK art. 6 (1) er bestemmelsen innenfor det europeiske konvensjonssystem når det gjelder prosessuelle rettigheter for personer som er siktet for en straffbar handling.

EMK art. 6 (1) omhandler retten til en rettferdig rettergang. I følge ordlyden i art. 6 (1) har enhver som er utsatt for en strafferettslig anklage rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov. ”Rimelig tid” kravet atskiller seg fra de øvrige kravene i EMK art. 6, fordi det i større grad enn disse

retter seg mot politi, påtalemyndigheter og domstoler, det vil si mot statens organisering av justisvesenet.

Konvensjonen selv inneholder ingen uttrykkelige regler som gir den som er domfelt for en straffbar handling rett til å få avgjørelsen overprøvet av et høyere organ. Det ble derfor tidlig et spørsmål om EMK art. 6 (1) gjelder for overprøvingsinstansen. Dette ble klarlagt av EMD i Delcourt-saken.⁴⁹ Den uttalte at selv om konvensjonen ikke pålegger statene å opprette ankesdomstoler, må en stat som har overprøvingsinstanser, sørge for at de fundamentale rettigheter i EMK art. 6 (1) gjelder. Det ble derfor lagt til grunn at EMK art. 6 (1) i prinsippet også gjelder i annen og tredjeinstans.

EMK art. 6 (1) gir den anklagede krav på avgjørelse innen ”rimelig tid”. Retten til avgjørelse innen rimelig tid er en av de mest påberopte i EMD-praksis, og har i de senere årene fått betydning også i norsk rettspraksis.

Hensynene til kravet er mange, blant annet at straffens preventive virkning avtar ettersom sakene blir gamle og at bevisene svekkes med tiden.⁵⁰ Fristreglens primære funksjon er at straffeforfølgningen er en belastning, og formålet med fristen er å begrense denne påkjenningen i tid. Dette kom til uttrykk i Stögmüller-saken⁵¹ hvor det fremheves at fristregelen er utformet for å hindre at den anklagede skal være for lenge i usikkerhet og at det må settes en avgjørelse. I Wemhoff-saken⁵² ble det uttalt av EMD at målsetningen med art. 6 (1) er å sikre at den anklagede ikke skal ha anklagen hengende over seg for lenge.

Fristens start er etter ordlyden i det vedkommende kan betraktes som anklaget og fristen avbrytes når det foreligger rettskraftig dom i siste instans. EMK art. 6 (1) gjelder som nevnt også for overprøving etter anke eller kjæremål.

⁴⁹ Delcourt-saken mot Belgia. Serie A nr. 11. Para 22-26. 1970

⁵⁰ Lov og rett 1997 side 323 flg. Avgjørelse av straffesaker innen ”rimelig tid”. Av Arnfinn Bårdsen

⁵¹ Series A No. 9 (1969) para 5.

⁵² Series A No. 9 (1969) para 5.

Ved vurdering av hva som er ”rimelig tid” beror det på en rekke forhold i den enkelte sak. Praksis fra EMD har ikke fastlagt noen lengstefrist. Det må foretas en helhetlig bedømmelse, og en konkret vurdering blir avgjørende. EMD utviklet på slutten av 1960-tallet tre kriterier i vurderingen: Sakens kompleksitet, individets forhold og myndighetenes forhold. I tillegg kommer sakens art.

Sakens kompleksitet er sentralt. I en sak med mange tiltalepunkter og store mengder bevismateriale er grensene for hva som er rimelig videre enn ved enkle og oversiktelige saker. Dette illustreres i Neumeister-saken⁵³ hvor EMD kom frem til at i en ekstraordinært komplisert sak var det ikke i strid med art. 6 (1) når det var gått 7 år fra anklage uten at det forelå dom i første instans. Ved vurderingen om en saksbehandlingstid er ”rimelig” har det stor betydning om en ankebehandling har vært fullstendig eller begrenset jf. Zimmermann og Steiner-saken.⁵⁴ En sak som har vært prosedert i flere instanser tar også lengre tid enn en sak som blir rettskraftig etter tingrettens dom.

Individets, eller klagerens forhold må også tas med i betraktning når en ser på rimelighetsstandarden. Klandreverdige forhold fra den anklagedes side som uteblivelse fra rettsmøte og manglende samarbeid må tas med i betraktningen.⁵⁵ Bruk av rettsmidler kan som hovedregel ikke brukes mot den anklagede,⁵⁶ men hvis bruken av rettsmidler er brukt for å trenere saken vil dette kunne komme den anklagede til skade, jf. Ringeisen-saken.⁵⁷ Det ble der fremsatt en rekke begjæringer om løslatelse, utallige inhabilitetsinnsigelser og begjæringer om overføring av saken til annen rettskrets, med formål å forsinke påbedømmelsen.

⁵³ Series A No. 8 (1968) para 21.

⁵⁴ Series A No. 66 (1983) para 27

⁵⁵ Kemmache-saken, Series A No. 218 (1991) para 64

⁵⁶ Artico-saken, Series A No 37 (1980) para 36, Goddi-saken, Series A No. 76(1984)

⁵⁷ Ringeisen-saken. Series A No. 13 (1971) para 110.

Myndighetenes forhold tas med i betraktningen ved forhold som påvirker rimelighetsstandarden. Med myndighetenes forhold menes her politi, påtalemyndighet eller domstolene. Også sakkyndige som brukes faller inn under statens ansvar jf. Capuano-saken.⁵⁸ Myndighetene har ansvaret for sakens fremdrift, ressursmangel er ingen unnskyldning, men forbigående opphoping av saker vil kunne bli godtatt, men det må da treffes tiltak for å rette på forholdet.⁵⁹

Sakens art skal også tas med i vurderingen av hva som skal anses som rimelig tid. Med sakens art menes hvilken virkning forsinkelsen har fått for siktede og hva som står på spill. Barnevernssaker krever rask saksavvikling. Dette ble fastslått i H v. UK⁶⁰ som gjaldt en adopsjon, hvor myndighetene hadde begrenset foreldrenes samvær med barnet. Kravet om rimelig tid gjelder for hvert trinn i behandlingen, jf. Corigliano-dommen.⁶¹ Ved mindre forsinkelser foretas det likevel en totalvurdering av hele saksbehandlingen. Et eksempel på dette er T.-saken mot Norge.⁶² Saken hadde vart i fire år og etterforskningstempoet var kritikkverdig, men domstolene behandlingstid var rimelig hurtig. Saken ble derfor avvist av EMD.

EMK art. 6 (1) inneholder ikke en uttømmende regulering av siktedes straffeprosessuelle rettigheter, den suppleres av syvende tilleggsprotokoll som inneholder flere rettigheter.

Spørsmålet er så om straffesaksbehandlingen i Norge tar lengre tid enn det som kan godtas som ”rimelig tid” etter EMK art. 6 (1).

I noen stater er krav til saksbehandlingstid nedfelt i konstitusjonen. Grunnloven i Norge oppstiller ingen slike krav. Den slår bare fast i Grl. § 96 at straff bare kan ilegges etter rettergang og dom. Heller ikke straffeprosessloven inneholder noen generell bestemmelse

⁵⁸ Capuano-saken, Series A No. 119 (1987) para 30 flg.

⁵⁹ Se nærmere Møse. Menneskerettigheter. Side 362

⁶⁰ H og O. UK . Serie A No 120 (1987)

⁶¹ Corigliano mot Italis. A 57 1982.

⁶² T. mot Norge. EMDs avvisningsavgjørelse. 19. september 2000 (35772/97)

som stiller krav til saksbehandlingstiden i straffesaker. Men enkeltstående regler finnes likevel som for eksempel strpl. § 226 fjerde ledd (etterforskningen) som slår fast at etterforskningen skal gjennomføres så raskt som mulig og strpl. § 42 (domsavsigelsen) hvor kravet er at dommen bør avsies umiddelbart etter at saken er tatt opp til doms. I tillegg ble strpl. § 275 endret i 2002⁶³, slik at den nå har frister for å avholde hovedforhandling. Formålet med lovendringen var å påskynde behandlingen av straffesaker, spesielt i de tilfellene der lang saksbehandlingstid er av særlig stor påkjenning for siktede.⁶⁴ At også den norske prosessordning bygger på prinsippet om at straffesaker skal avgjøres innen rimelig tid, er utvilsomt.⁶⁵ Det foreligger derfor ingen motsetning mellom kravet til rimelig tid i EMK art. 6.(1) og de prinsipper som vår strafferettspleie bygger på. Regjeringen har fastsatt et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 120 dager for oppklarte forbrytelser, det langsiktige målet er 100 dager.⁶⁶ I 2005 var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i politiet (tid fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet i oppklarte forbrytelser) 128 dager. I 2004 var tallet 153 dager, slik at saksbehandlingstiden er blitt hurtigere. Statsadvokatene hadde i 2004 en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på under 30 dager, mens riksadvokaten brukte i gjennomsnitt 18 dager. I tingretten tok det i 2005 gjennomsnittlig ca. 83 dager fra en sak kom inn til hovedforhandlingen startet, i lagmannsretten tok det ca. 124 dager.

Nasjonale saksbehandlingsfrister har imidlertid en underordnet betydning i forhold til EMK art. 6 (1), det fremgår blant annet av Martins Moreira-dommen,⁶⁷ hvorvidt nasjonale saksbehandlingsfrister er overholdt er derfor ikke avgjørende ved vurdering om kravet om rimelig tid er overholdt. Ettersom det etter EMK art. 6 (1) ikke er oppstilt noen lengstefrist for behandling av straffesaker må det vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Det fremgår av praksis fra EMD at man må se på tidsforløpet og årsaken til forsinkelsen.

⁶³ Lov nr. 55 2002, I kraft 1. oktober 2002

⁶⁴ Se Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) side 58-66

⁶⁵ Jf. Andenæs, Statsforfatningen i Norge (1990) side. 415

⁶⁶ Jf. St.prp. nr.1 (2005-2006)

⁶⁷ Martins Moreira mot Portugal, A 143 1988 punkt 54.

EMD har utvist en viss tilbakeholdenhet med å konstantere krenkelse av EMK art. 6 (1).⁶⁸ En grunn til det er at det kan være vanskeligere for EMD enn for nasjonale dom stoler å ha full oversikt over årsakene til at saksbehandlingen har blitt lang. Imidlertid har det blitt en viss skjerpelse av kravet til rettergang innen rimelig tid.⁶⁹

Hvilken betydning har så Høyesterettsavgjørelser for spørsmålet om norsk rett er i samsvar med våre folkerettslige forpliktelser. Høyesterett har slått fast at konvensjonsbestemmelsene skal anvendes med det innhold EMD legger i dem. Spørsmål om motstrid mellom lovgivning og konvensjonene beror ikke bare på innholdet i den norske lovgivning, men også på hvordan EMK tolkes. Norsk Høyesterettspraksis bygger i stor grad på konvensjonspraksis, og Høyesterett trekker stadig oftere inn EMK i sine avgjørelser, og hadde i 2004 drøftet EMK i mer enn 500 saker.⁷⁰

Hvert år kommer det inn flere klagesaker mot Norge til EMK. De fleste blir avvist av formelle årsaker fordi de er helt grunnløse eller fordi de ikke faller inn under konvensjonen. I 1999 var det hittil avsagt dom i fem saker mot Norge. I fire av disse har konklusjonen vært at klagerens menneskerettigheter har vært krenket. Norge har forpliktet seg til å respektere og oppfylle menneskerettighetene slik at lover og regler er i samsvar med menneskerettighetene. Spørsmålet om hvorvidt en ordning med siling av anker er konvensjonsstridig beror i stor grad på hvordan reglene blir praktisert.

⁶⁸ Se. Jebens, Sverre Erik. Menneskerettigheter i straffeprosessen. Side 385

⁶⁹ Jebens, Sverre Erik. Menneskerettigheter i straffeprosessen.

⁷⁰ Se Jebens, Sverre Erik. Menneskerettigheter i straffeprosessen. Side 30.

7.3 Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) Syvende tilleggsprotokoll (P7) art.2.

EMK syvende tilleggs protokoll (P7)⁷¹ trådte i kraft i Norge 1. januar 1989. EMK hadde opprinnelig ingen bestemmelse som uttrykkelig gir rett til overprøving, dette ble imidlertid utarbeidet senere i tilleggsprotokoll P7 art. 2. Bestemmelsen lyder: ” Enhver som er kjent skyldig av en domstol i en straffbar handling, skal ha rett til å få skyldspørsmålet eller straffutmålingen overprøvd av en høyere domstol”. P7 art.2 gir krav på overprøving i straffesaker. Ankeretten gjelder ikke ubegrenset, jf. uttrykket ”skyldspørsmålet eller straffespørsmålet”. Det er altså tilstrekkelig at enten skyld- eller straffespørsmålet blir prøvd i en høyere instans. Ordlyden i protokollen gir dermed ikke rett til å få overprøvd enhver side ved en straffedom. Dette kravet innfridde Norge også før innføringen av to-instansreformen i 1995.

Formålet med P7 var å tilføye rettigheter som var beskyttet av SP, men som ikke var kommet inn i EMK. Flere stater hadde tatt forbehold eller avgitt tolkningserklæringer⁷² til SP. Under drøftelsene som førte til protokollen P7 var siktemålet å styrke individets vern etter EMK, dels å oppnå en mer presis bestemmelse enn SP for å unngå unødige tolkningserklæringer og reservasjoner. Resultatet ble at virkeområdet for P7 art.2 er mer begrenset enn SP.

Begrunnelsen for at den siktede har rett til å overprøve enten skyldspørsmålet eller straffespørsmålet var at man var klar over at rettsmiddelsystemet varierte i Europarådets medlemsland, og det var et ønske under forhandlingene om at det skulle være opp til hver

⁷¹ Den syvende tilleggsprotokoll (P7) ble åpnet for undertegning 22.november 1983, og trådte i kraft i Norge 1.januar 1989

⁷² Erklæringsteorien går ut på at en avtale skal tolkes ut fra det som objektivt sett er en rimelig forståelse av avtalens tekst.

enkelt stat å avgrense hvilket omfang overprøvingsretten skal ha. Også forarbeidene illustrerer dette.⁷³

EMK P7 art.2 (2) nevner tre tilfeller hvor nasjonale regler kan ha unntak fra retten til overprøving. For det første åpner art. 2 (2) for helt å begrense ankeadgangen ved mindre alvorlige lovbrudd. Slik er også Grl. § 88 tolket.⁷⁴ Hva som ligger i uttrykket ”straffbare handlinger av mindre art” er ikke helt klart. Men det kan i hovedsak knyttes til den straff som risikeres. Etter forarbeidene⁷⁵ er det et viktig kriterium ved avgrensningen om gjerningsmannen risikerer frihetsstraff. Kan det etter loven bare reageres med bøtestraff, så gjelder det ikke noe krav om overprøving. Men for å avskjære domfeltes rett til å anke er det ikke tilstrekkelig at fengselsstraff ikke er anvendt i den aktuelle saken, det må heller ikke være mulig å ilegge en slik straffereaksjon for det aktuelle lovbruddet, jf. uttrykket ”punishable by imprisonment”.

Et annet unntak er hvor landets høyeste domstol er førsteinstans. Her siktes det i følge forarbeidene til saker mot ministere, dommere og andre høytstående stillinger. Et norsk eksempel er riksrett, jf. Grl. § 86.

Endelig presiserer bestemmelsen at dersom noen er domfelt etter å ha vært frifunnet i første instans, foreligger det ikke rett til ny overprøving.

Innholdet i retten til anke er avklart i forarbeidene til bestemmelsen. Dessuten gir konvensjonsorganenes praksis en viss avklaring

⁷³ Det ble utarbeidet motiver (Explanatory report) til protokollen. Para 17-19 inneholder de relevante uttalelsene om

⁷⁴ Se Aall, Jørgen. Rettsstat og menneskerettigheter

⁷⁵ Explanatory report Para 17-19

I følge forarbeidene⁷⁶ kan en nasjon ha silingsinstanser som tar standpunkt til om en anke bør fremmes eller ikke. Ordlyden i para 19 er: "In some States, a person wishing to appeal to a higher tribunal must in certain cases apply for leave to appeal. The right to apply for a tribunal or an administrative authority for leave to appeal is itself to be regarded as a form of review within the meaning of this Article". Dette innebærer at en silingsadgang ikke er i strid med P7 art. 2, og at vurderingen av om anken skal fremmes (leave to appeal) er å anse som en form for "review". Erik Møse uttaler også at silingsinstanser ikke er i strid med EMK P7 art.2 og at denne forståelsen er bekreftet av de deklarasjoner og reservasjoner som statene har avgitt.⁷⁷

Rettspraksis fra Høyesterett viser også at straffeprosessordningen etter to-instansreformen synes å være i samsvar med P7 art. 2. I Rt.1995 s. 1594 ble det forgjeves anført at den nye straffeprosessordningen var i strid med P7 art. 2. Saken gjaldt Kjæremål over lagmannsrettens beslutning om å nekte fremme av anke i straffesak, jf. strprl. § 321 annet ledd, jf. sjette ledd. Kjæremålet ble forkastet. I Rt. 1996 s. 802 kom de frem til at ordningen med nektelse av å fremme anke som er hjemlet i strpl. § 321 annet ledd er grundig vurdert i forhold til Norges konvensjonsforpliktelser, og at ordningen ikke krenker konvensjonsforpliktelsene. Rt. 1996 s. 121 gjaldt lagmannsretten adgang til å nekte anken fremmet når det er åpenbart at anken ikke kan føre frem. Rt. 2000 side 2110 har også lagt til grunn at reglene om siling av ankesaker for lagmannsretten ikke strider mot EMKs regler om rett til overprøving av straffedommer.

Silingsordningen er også godtatt i konvensjonspraksis. Et eksempel er avgjørelsen av Den europeiske menneskerettskomisjon,⁷⁸ E.M. mot Norge⁷⁹, hvor forholdet mellom vårt tidligere rettsmiddelsystem (før to-instansreformen ble innført) og P7 art. 2 var oppe til behandling. Kommissjonen avviste der en klage mot Norge, som skyldtes at Høyesterett

⁷⁶ Explanatory report. Para 19

⁷⁷ Se NOU 1992:28. Vedlegg 1, av Erik Møse. Side 181.

⁷⁸ Den europeiske menneskerettskomisjon var tilsynsordningen frem til 1998

⁷⁹ E.M. mot Norge, DR 83 1992 side 5

kjæremålsutvalg hadde nektet fornyet behandling i lagmannsretten, til tross for at klageren var dømt til fengsel i to år og seks måneder. Avgjørelsen bygger på at ordningen med siling av anker ivaretar legitime hensyn og er forenelig med P7 art.2.

Også Monell og Morris-dommen som er en avgjørelse fra EMD, bygger på at ordningen med siling av anker er forenelig med P7 art. 2. Avgjørelsen gjør det også klart at EMK ikke er til hinder for en skriftlig silingsordning. Praksis fra EMD tyder på at den nasjonale lovgiver står relativt fritt med hensyn til hvilke silingskriterier som velges.

7.4 Forholdet til FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 14(5)

FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) av 16. desember 1966 ble ratifisert⁸⁰ av Norge 13. september 1972 og trådte i kraft 23. mars 1976.

Menneskerettskomiteen fører tilsyn med at statene etterlever SP. SP art. 14 er utformet etter mønster av EMK art. 6, også innholdet i rettighetene er langt på vei de samme. SP art. 14 gir imidlertid et mer detaljert rettighetsvern enn EMK art. 6. Retten til anke i straffesaker er mer omfattende etter SP art. 14 (5) enn etter EMK P7. Til tross for dette har bare et lite mindretall av FNs medlemsstater tatt forbehold mot SP art. 14 (5).

Ordlyden i SP art.14(5) er: ”Enhver som er domfelt for en forbrytelse skal ha rett til å få domfellelsen og straffeutmålingen overprøvd av en høyere instans i overensstemmelse med lov”. Uttrykket ”domfellelse” sikter til skyldspørsmålet, og innebærer at det må skje en reell overprøving av dette. Ordet ”og” innebærer at både skyldspørsmål og straffutmåling kan kreves overprøvet. Formålet med SP art. 14 (5) er å gi den som er domfelt for en straffbar handling rett til en fullstendig to-instansbehandling. Da Norge ratifiserte måtte en

⁸⁰ Statsoverhodets godkjenning av en traktat eller annen folkerettslig avtale. Ratifikasjon er vanligvis nødvendig for at en slik avtale skal bli bindende for vedkommende land. Se Gisle, Jon. Jusleksikon. 2. utgave 2002. Side 236.

ta forbehold⁸¹ på dette punkt. Dette er noe av bakgrunnen for to-instansreformen ettersom Norge ønsket å tilfredsstille kravene i FN-konvensjonen.

Det ble under utarbeidelsen av to-instansreformen drøftet inngående om en førsteinstansbehandling som startet i herreds- eller byretten i alle saker, med mulighet for fullstendig overprøving i lagmannsretten, ville være tilstrekkelige til at forbeholdene kunne frafalles, slik at Norge ville oppfylle kravet i art. 14 (5). To-instansutvalget var i tvil om dette, blant annet fordi rettskildemateriale i tilknytning til art. 14 (5) var begrenset. Erik Møse understreket i sin utredning⁸² at hvis det ble innført en to-instansbehandling, hvor alle straffesaker startet i herreds- eller byretten, så vil det ikke være nødvendig å opprettholde forbeholdet for så vidt dette var begrunnet i manglende overprøving av skyldspørsmålets faktiske side. Mer tvilsomt var det ifølge Erik Møse om det foreslåtte silingssystemet var forenelig med art. 14 (5). Men han viste imidlertid til tidligere tolkninger av EMK hvor det var skjedd siling på grunn av prosessøkonomiske grunner, slik at overprøving ikke var nødvendig i de minst alvorlige sakene. To-instansutvalget stilte seg også tvilsomme til om kravene til konvensjonen ble tilfredstilt vedrørende ordningen hvor anke er avhengig av samtykke. Men de tok utgangspunkt i at ordningen vil være akseptabel og begrunnet dette ved at fullstendig overprøving i saker hvor det er klart at anken ikke vil føre frem og i de minst alvorlige sakene, vil føre til en ressursbruk og forsinkelse som ikke er ønskelig. De viste også til holdepunkter i SPs forhistorie som tilsa at det kunne gjøres unntak i anke adgangen.

Ved ikrafttreddelsen av to-instansreformen frasa Norge seg reservasjonen til art. 14 (5) vedrørende adgangen til å få behandlet skyldspørsmålet to ganger. Nå gjelder forbeholdet ved to tilfeller. Den første reservasjonen er ved riksrettssaker hvor riksretten dømmer i første og siste instans etter Grunnloven § 86. Den andre reservasjonen er ved domfellelse av en ankedomstol. I saker der tiltalte er blitt frikjent i første instans, men domfelt av

⁸¹ Når en stat ønsker å slutte seg til en konvensjon, men har problemer med noen av konvensjonenes bestemmelser kan staten ratifisere med forbehold.

⁸² NOU 1992:28 side 189

ankedomstolen, kan domfellelsen ikke ankes på grunnlag av feil ved bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.

I motsetning til EMK P7 art.2 inneholder konvensjonsteksten i SP art. 14 (5) ikke noe unntak for domfellelse for mindre alvorlige lovovertridelser. Ved innføringen av to-instansreformen var det som nevnt usikkerhet om reformen med ordningen med forhåndssiling av anker var forenelig med art. 14 (5). I den generelle kommentaren til art. 14 ⁸³para 17. står det at overprøvingsretten ikke er begrenset til de mest alvorlige lovbrudd ("which show that the guarantee is not confined only to the most serious offences.") Spørsmålet er om ethvert lovbrudd omfattes, eller om det er en grense for de små lovbrudd. Norge har i dag et system hvor mindre alvorlige ankesaker kan nektes fremmes til behandling for lagmannsretten. Det fremgår av forarbeidene til art.14 (5) at Israel hadde ett forslag om å gjøre unntak for mindre forgåelser "petty offences", men at det ble unnlatt etter at Ceylon uttalte at nasjonal lovgivning skal kunne gjøre unntak for mindre forgåelser. Siktemålet med Israels forslag var å fastslå grunnsetningen om totrinnsbehandling, mens rettsmidlets art skulle avhenge av det enkelte lands rettssystem.

Spørsmålet om det kan gjøres unntak for mindre alvorlige lovovertridelser har vært tema for FNs menneskerettskomité flere ganger. I Pinkney – saken⁸⁴ var klageren dømt til fengsel i 5 år for utpressing, og hadde anket over skyldspørsmålet og straffutmålingen. Ankeinstansen avviste anken over skyldspørsmålet. Menneskerettskomitèen anså dette for å være i strid med SP art. 14 (5). I Salgar de Montejo-saken.⁸⁵ fant Menneskerettighetskomitèen at et lovbrudd som hadde medført fengsel i ett år også var alvorlig nok til å omfattes av SP art. 14 (5). Imidlertid fremgår det av menneskerettskomitèens uttalelser i avgjørelsene at det ble vurdert om sakene var viktige

⁸³ General comment 13(21). (Generelle kommentarer om de enkelte bestemmelser som er formulert til statene som har ratifisert SP)

⁸⁴ Pinkney mot Canada. Sak nr. 27 1978

⁸⁵ Salgar de Monejo mot Colombia. Sak nr. 53 1969

nok til å gi rett til anke. Også bemerkninger i punkt 17 i ”general comment 13” tyder på at SP art. 14 (5) ikke gir rett til anke ved bagatellmessige overtredelser.

Høyesterett har flere ganger forkastet anførsler om at det nye overprøvingssystemet er konvensjonsstridig. Spørsmålet om hvorvidt en ankesiling er konvensjonsstridig ble første gang tatt opp i Rt. 1995 s.1594. Det ble da anført av domfelte at adgangen til forhåndssiling og nektelse av å fremme anken var i strid med EMK P7-2. Han fikk ikke medhold i anførselen. Kjæremålsutvalget viste til at spørsmålet var grundig vurdert i lovforarbeidene. I Rt. 1996 s. 802 og 793 ble konklusjonen at silingsadgangen ikke krenker konvensjonsforpliktelsene. I Rt. 1996 s. 802 ble det også anført av domfelte at silingsadgangen var i strid med SP art. 14(5) og i tillegg ble det anført at det i forarbeidene ble ansett tvilsomt om silingsadgangen er konvensjonsstridig og til forutsetningen om at ordningen derfor må praktiseres på en forsvarlig måte, noe som tilsa at nektelsesgrunnene i strpl. § 321 tolkes innskrenkende. Kjæremålsutvalget viste til at spørsmålet om forhåndssiling av anker hadde vært grundig vurdert i forhold til Norges konvensjonsforpliktelser, og utvalget sluttet seg til den oppfatning som var lagt til grunn i forarbeidene. Rt. 2000 s. 2110 støtter også dette synet. Det er der uttalt at det at en i straffesaker stopper noen anker på vei inn til lagmannsretten, anses ikke for å være i strid med SP art. 14(5), men det forutsettes at silingen holdes på et rimelig nivå. Hva som er et ”rimelig nivå” foreligger det ingen uttalelser eller rettspraksis om. Også Erik Møse understreker at det må utvises en viss romslighet ved silingen av anker.⁸⁶

Praksis har visstnok ikke avgjort om art.14(5) gjelder når noen domfelles i annen instans etter frifinnelse i førsteinstans, slik at det i slike tilfeller kreves ytterligere overprøving. Hvis saken begynner i annen eller tredjeinstans, slik at overprøving ikke er mulig, er dette trolig i strid med bestemmelsen. Norge har imidlertid reservert seg mot konvensjonen på dette punktet.

⁸⁶ NOU 1992:29. Vedlegg 1. Side 173

Menneskerettskomitèen som håndhever SP fastslo i saken Salgar de Montejo mot Colombia at uttrykket ”according to law” i SP art. 14 (5) ikke innebærer at det er opp til den enkelte stat om retten til overprøving skal anerkjennes i deres lovgivning. Saken omhandler en avisredaktør som ble dømt til ett års fengsel av en militærdomstol. Eneste tilgjengelige rettsmiddel var såkalt ”recurso de reposicion”, dette innebar at straffen ble stadfestet av samme dommer en uke senere. Overprøvingen må skje ved en høyere instans, slik at en revurdering ved samme domstol ikke kan ansees som ”review”.

Det finnes ikke i samme grad praksis som er egnet til å belyse rekkevidden av SP artikkel 14 nr. 5, som det er for EMK P7 art.2. I en klagesak mot Norge konkluderte imidlertid FNs menneskerettskomité med at det ikke forelå konvensjonsbrudd.⁸⁷ I saken hadde lagmannsretten avvist en anke over en dom på fengsel i 1 år og 6 måneder (fellesstraff) på det grunnlag at retten fant det klart at anken ikke ville kunne lede til redusert straff.

7.5 Oppsummering

Er straffeprosessloven § 321 i samsvar med våre konvensjonsforpliktelser?

EMK art. 6 (1) inneholder ingen bestemmelse som gir et uttrykkelig krav på overprøving i straffesaker, men art. 6 (1) gir rett til rettergang innen rimelig tid. Det har i de senere årene vært arbeidet for å få en hurtigere straffesaksbehandling, og forelagte forslag har også det som mål. Ettersom det ikke er noen lengstetid for behandlingen, i den forstand at krenkelse inntreffer etter et viss tidsrom, så må hver sak vurderes separat. Retten til rettergang innen rimelig tid er den enkeltrettighet i EMK som har ført til flest klagesaker for EMD, og flest krenkelser. Også enkelte klagesaker har referert seg til Norge, men i de fleste tilfellene er det ikke blitt konstantert krenkelse. I to saker⁸⁸ hvor saksbehandlingen ikke var i samsvar med rimelig tid-kravet, ble dette ansett reparert ved at det ble ilagt sterkt reduserte straffer.

⁸⁷ Vedtak 29. oktober 1999.

⁸⁸ Vip-Scandinavia-saken og B.saken

EMK P7 art.2 fastslår at den domfelte har rett til å anke enten over realitetsavgjørelsen av skyldspørsmålet eller over straffutmålingen. P7 art. 2 forbyr ikke silingsordninger og gir statene rett til å avskjære enhver anke i mindre alvorlige saker, det vil si hvor det ikke er mulig å ilegge fengselsstraff for det aktuelle lovbruddet. Norsk rett anses derfor for å være i samsvar med våre forpliktelser etter konvensjonen.

Formålet med SP art. 14 (5) er å gi den domfelte en rett til en fullstendig to-instansbehandling. SP art. 14 (5) gir derfor krav på en mer omfattende ankerett enn EMK P7 art. 2. Imidlertid antas forhåndssiling av anker å være tillatt, men spørsmålet er mer tvilsomt etter denne bestemmelsen. Retten til anke gjelder ikke bare ved domfellelse for alvorlige forbrytelser, men SP art. 14 (5) gir antakelig adgang til å nekte anke ved domfellelse for bagatellmessige overtredelser. Hvorvidt en ordning med siling av anker er konvensjonsstridig beror ikke bare på lovens kriterier, men også i stor grad og hvordan reglene blir praktisert. Ved anvendelse av reglene i strpl. § 321 må det erindres at formålet med to-instansordningen er å gi domfelte utvidet rett til overprøving. Dette forutsetter at lagmannsrettene utviser en viss romslighet ved ankesilingen. Som tidligere nevnt så ble det i en klagesak mot Norge hvor det var ilagt ett år og seks måneders fengsel slått fast av FNs menneskerettskomité at det ikke forelå konvensjonsbrudd. Det er dermed grunnlag for å hevde at siling av anker kan være tillatt, og at straffeprosessloven § 321 er i samsvar med SP art. 14 (5), men dette gjelder imidlertid bare så lenge silingen av anker holdes på et rimelig nivå.

8 Vurdering av endringsforslaget

Forslag til endringer i lagmannsrettens adgang til å nekte ankebehandling er begrunnet med at det blant annet er ønske om å redusere saksbehandlingstiden. En domstols behandling av straffesaker bør være effektiv, på den annen side skal behandlingen av de enkelte saker skje ved ivaretagelse av rettssikkerheten. Tiltak og lovendringer for å styrke effektiviteten må vurderes i lys av mulige rettssikkerhetsmessige konsekvenser, og i forhold til Norges internasjonale konvensjonsforpliktelser.

Alle ledd i straffesakskjeden må ses under ett. En effektiv og rask etterforskning, en effektiv påtalemyndighet og et vel fungerende domsvesen er det som kan sikre en tilfredsstillende saksbehandlingstid, slik at vi sikrer oss det helt overordnede målet som er å ivareta rettssikkerheten i alle ledd.

Det er viktig at flyten i straffesakskjeden er god, dette på grunn av at blant annet domstolenes bevisvurdering blir best og mer rettssikker om den skjer kort tid etter gjerningstidspunktet. Hurtighet og faglig kvalitet henger sammen, i den forstand at man vanskelig kan snakke om godt arbeid fra domstolenes side dersom saksbehandlingen har tatt uforholdsmessig lang tid. Særlig vitnebevis svekkes over tid, og utsiktene for en ”riktig” dom er størst når saken er fersk. En god saksflyt er også viktig for det offentliges mulighet til å planlegge og gjennomføre rasjonell ressursbruk. Imidlertid må en rask saksbehandling ikke gå på bekostning av at domstolene ikke leveres god kvalitet. Manglende kvalitet vil svekke innbyggernes tillitt til domstolene og straffesaksbehandlingen.

Et moment som tilsier at straffesaksbehandlingstiden bør være så kort som mulig er at straffens formål ivaretas best om reaksjonen kommer i nær tilknytning til den straffbare handling. Dette gjelder blant annet av hensyn til domfelte selv, en hurtig strafferettslig avgjørelse gir antagelig bedre individualpreventiv effekt enn en forsinket avgjørelse. Hurtighet er nødvendig for at straffen skal fylle sin viktigste funksjoner som er allmennprevensjon og individualprevensjon. Av hensyn til den avskrekkende og til den

oppdragende virkning av en straffedom, er det viktig at reaksjonen kommer forholdsvis raskt.

En straffesaksbehandling bør være effektiv, men behandlingen av de enkelte saker må skje ved ivaretagelse av rettssikkerheten. Forslaget om tiltak og lovendringer for å styrke effektiviteten må som nevnt vurderes i lys av mulige rettssikkerhetsmessige konsekvenser. En rettsusikker straffeprosess kan ha store skadevirkninger. Faren for at personer blir dømt på uriktig grunnlag kan øke, noe som medfører store skadevirkninger for dem det gjelder. Dette vil igjen føre til at tilliten til straffesakssystemet faller. En rettssikker avgjørelse må derfor være straffeprosessens hovedformål. Det betyr at alle forhold som kan påvirke domsutfallet må komme frem til vurdering av domstolen, selv om dette kan bety en noe langsommere straffeprosess.

Målene er som tidligere nevnt at straffesaker, der det er mulig skal idømmes i 1. instans før det er gått 6 måneder, og under enhver omstendighet innen 2 måneder etter at tiltale er tatt ut. En effektiv og hurtig straffeprosess er viktig, men økt effektivitet vil kun oppnås dersom man får flere riktige dommer.

Når en skal vurdere domstolenes effektivitet i straffesaker, må det også tas med i betraktningen at straffesakene i de senere år er blitt mer kompliserte. Prosesslovgivningen har blant annet blitt mer komplisert, og det er også en økning i bruken av sakkyndige som kan føre til at straffesaksbehandlingen tar lengre tid.

Et viktig spørsmål er om silingsprosessen i dag er betryggende.

Mange saker blir stanset til lagmannsretten uten å komme frem til muntlig forhandling, noe som innebærer at selv om vi har en to-instansbehandling etter 1995, så betyr ikke det at partene har krav på full behandling i to instanser. Gjennom silingsprosessen lukes det ut saker hvor lagmannsretten finner det klart at ankesakene ikke fører frem. Det er da meget viktig at en slik silingsprosess i praksis fungerer tilfredsstillende. Det foreligger liten empiri om hvilke hensyn lagmannsretten legger vekt på ved silingen. I og med at lagmannsretten ikke begrunner sine avgjørelser er det vanskelig å undersøke dette. Nektelsesvilkåret i strpl.

§ 321 annet ledd første punktum er imidlertid et strengt kriterium og det er i tillegg krav om enstemmighet for å nekte å gi samtykke eller for å nekte å fremme anken, jf. strpl. § 321 femte ledd. Kravet om enstemmighet har til formål å redusere risikoen for at Menneskerettskomitèen finner silingsordningen for å være i strid med SP art. 14 (5).⁸⁹

På den annen side kan det også spørres om dagens straffeprosesslov gir for stor mulighet for ankebehandling. Justisminister Knut Storberget mener at det er blitt for enkelt for noen å slippe igjennom, og at det er en del avgjørelser hvor overprøving er uhensiktsmessig. Et moment som tilsier at ankeadgangen bør strammes inn er hensynet til den fornærmede og pårørende. Det er en påkjenning for fornærmede og pårørende å måtte gå igjennom en ny rettssak. Et eksempel er voldtekts ofre som gjennomgår en betydelig belastning ved å måtte gjennomgå overgrepet i detalj, og vitne både ved byrettens, og senere ved lagmannsrettens behandling av saken. Det er da av stor betydning at den tiden som går mellom byrettens og lagmannsrettens behandling er så kort som mulig, slik at voldtektsofferet raskest mulig kan få en avslutning på saken, og komme videre med sitt eget liv. Ved innføringen av to-instansreformen var en klar over at saksbehandlingen for to instanser ville ta lengre tid, og at dette kunne være uheldig for fornærmede som hadde vært utsatt for et overgrep. En økt siling av anker vil føre til at saksbehandlingstiden kan bli kortere noe som er i fornærmedes interesse.

Et annet spørsmål er om en lovendring som innebærer at færre får en ubetinget rett til ankebehandling, vil gi en dårligere ivaretagelse av konvensjonsforpliktelsene. Vårt ankesystem som det er i dag presumeres å være i samsvar med våre folkerettslige forpliktelser. Adgangen til overprøvelse regnes for en viktig rettssikkerhetsgaranti, og er tatt med i de internasjonale menneskerettserklæringer EMK og SP.

Lovforslaget vil føre til at færre får mulighet til å få dommen fra tingretten anket til lagmannsretten. Hvis det blir innført et tilleggskrav om påstått eller idømt straff på mer enn 2 år i tillegg til strafferammen på seks år, så vil det bli vanskeligere å slippe igjennom. For

⁸⁹ Se Jebens, Sverre Erik. Menneskerettigheter i straffeprosessen. Side 583.

den siktede som oppfatter seg uskyldig dømt vil en påstand eller dom på inntil 2 år være alvorlig, og det vil ofte være viktigere å få saken prøvet i en ankeinstans enn at den blir raskest mulig avsluttet i henhold til rimelig tid-kravet. I EMK P7 art.2 og SP art. 14 (5) så sondres det ikke etter straffesakens alvor, men det antas at det kan nektes adgang til anke ved mindre og bagatellmessige saker. Spørsmålet er om en sak der det konkret tillegges inntil 2 års fengsel vil kunne kalles en mindre sak. Justisdepartementet legger imidlertid til grunn i Høringsnotatet om ” Hurtigere behandling av straffesaker”, at den foreslåtte endringen med innstramming av retten til ankebehandling, ikke vil være i strid med Norges forpliktelser til EMK eller SP. De begrunner dette blant annet med at det avgjørende er om begrensninger i retten til overprøving er begrunnet i et legitimt formål, og ikke krenker kjernen i rettigheten.

Hvordan er så ankeordningen i Sverige og Danmark? Dette ble kort behandlet under punkt 3 tidligere i oppgaven. Den norske ordningen skiller seg fra både den svenske og den danske ved at det i Norge kan nektes anker fremmet hvis det blir funnet at anken klart ikke vil føre frem. Både i Sverige og i Danmark er det kun begrensninger til anke knyttet til lovbrudd hvor det ikke er idømt strengere straff enn bot og konfiskasjon (Danmark). Ingen av landene har en silingsadgang tilsvarende vår strpl. § 321. Dette er et moment som kan tilsi at en ikke bør utvide silingsadgangen i Norge ytterligere.

En innstramming av ankemulighetene gjør at man går mer i retning av et ankesystemet slik det var før to-instansreformen ble innført, hvor de alvorligste straffesaker ble prøvd av lagmannsretten og Høyesterett, mens de mindre alvorlige ble avsluttet i tingretten. Domstolene vil da få mindre innsikt i kriminalitetsbildet i hele sin bredde, og kontrollen med tingrettenes og lagmannsrettenes saksbehandling blir mindre. Det er også viktig å huske at ved gjennomføringen av to-instansreformen ble det presisert at silingen skulle være liberal. Det nye endringsforslaget vil føre til en økt silingsadgang noe som strider imot hensynene til reformen.

En innstramming av ankeadgangen kan også føre til at flere uriktige domfellelser fra tingretten blir stående. Rettsmiddelbruk skal ikke bare sikre ny behandling, men også korrigere feil som begås i tingretten. Det kan være at ting er oversett eller ikke tillagt tilstrekkelig vekt ved behandlingen i første instans. Rettsmiddelsystemet er bygg et opp slik at det deltar flere jurister jo høyere opp man kommer i instansene, slik at den siktede får prøvd saken sin for flere. Mange anker fører til et annet resultat i lagmannsretten. I 2000⁹⁰ var det 3100 innkomne saker ved lagmannsrettene til ankeprøving i straffesaker, 1100 kom til ankebehandling.⁹¹ Det vil si at mer enn halvparten ble avskjært. En ytterligere begrensning i ankeprøvningen ved å knytte den til utmålt straff vil føre til at flere dommer fra tingretten blir stående uten mulighet til å anke.

Loven har funnet det nødvendig at retten kan foreta en avsiling av anker. Overprøving krever domstolsressurser og er tidsmessig krevende. For sakens parter er det også en fordel at saken blir avgjort i rimelig tid. Med en fullstendig ankeprøving i alle saker ville en risikere å sprengte lagmannsrettens kapasitet.

Det arbeides med å få en hurtigere gjennomføring av straffesaker. Ingen er tjent med at behandlingen av sakene drar unødig ut. I forhold til fristreglene i EMK art. 6 (1) skal strafferettspleien legges opp slik at fristene overholdes, og en for omfattende adgang og bruk av rettsmidler kan reise problem i forhold til kravet om endelig avgjørelse innen rimelig tid. Både behandlingstiden i rettsmiddelinstansen og den samlede behandlingstid i alle instanser må være rimelig. Domstolsadministrasjonen uttaler imidlertid i sin høringsuttalelse⁹² at de mener at det er positivt at det fremmes forslag om tiltak som vil kunne medføre effektivisering av straffesaksbehandlingen. Men de påpeker at straffesakene har blitt mer kompliserte og at effektivitet må vurderes i lys av mulige rettssikkerhetsmessige konsekvenser.

⁹⁰ Foreløpige tall

⁹¹ Ot.prp. nr. 44 (2000-2001)

⁹² Domstol no. 2007

En positiv følge av et eventuelt endringsforslag, er at en økt silingsadgang vil for de som slipper igjennom kunne føre til en raskere avgjørelse. Straffeforfølgning er belastende for den siktede og ved en hurtigere behandling vil disse påkjenningene i tid bli begrenset. Det å ha anklagen hengende over seg i lengre tid er av stor belastning ettersom den siktede lever i usikkerhet om hva som vil skje.

Overprøving krever store økonomiske ressurser. Ved innføringen av to-instansreformen ble det i NOU 1992:28 side 134, laget en veiledende oppstilling over de økonomiske konsekvensene som en gjennomføring av to-instansbehandling ville få. Oppsummeringen viser at de økte årlige driftsutgiftene kom på kroner 53 770 000, og at engangsavgiften var på kroner 5 150 000. En innstramming av ankemulighetene vil kunne føre til frigjøring av økonomiske ressurser. Økonomiske betraktninger er relevante, men det sentrale må være at sakene behandles på en mest betryggende måte. Domstoladministrasjonen sier også i sin høringsuttalelse om "Hurtigere behandling av straffesaker" at man må være forsiktig med å la økonomiske betraktninger få for stor vekt.

Noe som kan være betenkende i forhold til lovforslaget er at påtalemyndighetene kan regulere ankemulighetene. Hvis lovendringen fører til at det blir lagt til et vilkår om at påstått eller idømt fengselsstraff må overstige 2 år, så kan påtalemyndighetene legge ned en påstand på 1 ½ år, være taktiske og dermed bestemme hvilke saker som kan ankes til lagmannsretten.

Dersom lovforslaget blir gjennomført og påstanden eller dommen i første instans blir avgjørende for silingen, i tillegg til strafferammen på seks år, så vil det føre til at færre får en automatisk ankeadgang. Det er da av interesse å vite om behandlingen i lagmannsretten av de sakene man tenker å skjære bort i praksis har medført endringer ved ankebehandlingen. En undersøkelse av alle sivile ankesaker for Borgarting lagmannsrett i tre måneder viser at anke leder til endret resultat i mer enn 40 % av sakene, det er da meget sannsynlig at også anke i straffesaker ofte fører til et annet resultat. Det foreligger ingen tall

på dette, men resultatene av anke er viktig i forhold til spørsmålet om adgangen til anke skal strammes ytterligere inn.

Ved vurdering av endringsforslaget er det sentrale hvorledes silingen i strpl. § 321 annet ledd etter en eventuell endring vil bli anvendt i praksis. Hensynet til siktede og våre folkerettslige forpliktelser taler for at forhåndsvurderingen av anker ikke må praktiseres for strengt.

9 Litteraturliste, kildehenvisning

9.1 Bøker, artikler mv.

Aall, Jørgen. *Rettsstat og menneskerettigheter*. 2.opplag 2005. ISBN 82-450-0209-7

Andenæs, *Straffeprosess I*. Annen utgave. Oslo 1994

Eskeland, Ståle. *Strafferett*. Oslo, 2000. ISBN 82-02-19692-2

Gisle, Jon. *Jusleksikon*. 2. utgave. Oslo 2002. ISBN 82-573-1339-6

Hov, Jo. *Rettergang I. Sivil- og straffeprosess*. 1999. Papinian. ISBN 82-91060-08-8

Hov, Jo. *Rettergang II. Straffeprosess*. 1999. papinian. ISBN 82-91060-09-6

Jebens, Sverre Erik. *Menneskerettigheter i straffeprosessen*. J.W. Cappelens Forlag as. Oslo 2004. ISBN 82-02023997-4.

Matningsdal, Magne. *To-instansreformen*. Oslo, 1996. ISBN 82-22634-4

Mirmotahari, Amir. *EMK og mellomprivate konflikter*. Oslo, 2007. ISBN-13:978-82-02-26829-8

Møse, Erik. *Menneskerettigheter*. J.W. Cappelens Forlag. Oslo 2002. ISBN 82-02-19801-1

Ruud, Morten. *Utvalgte emner i folkerett. Metode-miljø-havrett-handel*.

Morten Ruud, Geir Ulfstein og Ole Kristian Fauchald.. Tano Aschehoug. 2.opplag 2003. ISBN 82-518-3408-2.

Ruud, Morten og Geir Ulfstein. *Innføring i Folkerett*. Universitetsforlaget. 2.utgave 2002. ISBN 82-15-00208-0.

Artikler

Bårdsen, Arnfinn. *Avgjørelser av straffesaker innen "rimelig tid"*. I: Lov og rett. 1997. Side 323 flg.

Elektroniske dokumenter

Domstoladministrasjonen. Årsstatistikk 2006.

Tilgang:

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20rapporter/Årsstatistikk%202006.pdf

Den Norske Advokatforening 25. januar 2007: "Hurtigere behandling av straffesaker".

Tilgang: <http://www.jus.no/index.gan?id=62177>

Høyesterett 4. desember 2006: "Hurtigere behandling av straffesaker". Tilgang:

<http://www.domstol.no/DAtemplates/Article.aspx?id=9726>

Justis-og politidepartementet. "Hurtigere behandling av straffesaker". Lovavdelingen 2006. S.nr.200508271 ES.

Tilgang: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2006/Horing-hurtigere-behandling-av-straffesa/Horingsnotat.html?id=451596>

9.2 Forarbeider

Norske offentlige utredninger og Ot.prp.:

NOU 1992:28 *To-instansbehandling, anke og juryordning i straffesaker*.

NOU 1993:18 *Lovgivning om menneskerettigheter*

NOU 2001:32, Bind A, *Rett på sak. Lov om tvisteløsning*

Ot. prp. nr.3 (1989-90) *Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)*

Ot. prp nr. 78 (1992-93) *Om lov om endringer i straffeprosessloven m v (to-instansbehandling, anke og juryordning)*

Ot. prp nr. 44 (2000-2001) *Om lov om endringer i domstolloven mm (den sentrale domstoladministrasjon og dommernes arbeidsrettslige stilling)*

Ot. ptp nr. 66 (2001-2002) *Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)*

Innstillinger:

Innst.S.nr.218 Innstilling fra justiskomiteen om tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden (2003-2004)

St.meld.nr.21 (1999-2000). *Menneskeverd i sentrum. Handlingsplan for menneskerettigheter.*

9.3 Lovsregister:

Norske lover

1814	Kongeriget Norge Grunnlov, 17. mai 1814
	§ 86
	§ 96
	110C
1902	Lov av 22. mai. 1902 nr. 10 almindelig borgelig straffelov
	§ 28
	§ 168
	§ 232
1981	Lov av 22 mai 1981 nr. 25 Lov om rettergangsmåten i straffesaker.
	§ 1

	§ 4
	§ 42
	§ 226 fjerde ledd
	§321
	§ 324
1999	Lov av 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
	§ 1
	§ 2
	§ 3
2002	Lov av 28.juni 2002 nr.55 Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon m.v)

Konvensjoner

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome, 4 November 1950.

Norsk tittel: Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) med protokoller

Art. 1

Art.6.1

Art.46 nr.1

Protocol no.7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Strasbourg, 22 November 1984.

Norsk tittel: Protokoll nr. 7 til Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter.

Art. 2

International Covenant on Civil and Political rights.

Norsk tittel: Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter med protokoller. (SP)

Art. 14(5).

Vienna Convention on the Law of Treaties. 23.mai 1969

Norsk tittel: Wien-konvensjonen

Art.31

9.4 Doms- og kjennelsesregister

Norsk retstidene 1993 side 200

Norsk retstidene 1995 side 1594

Norsk retstidene 1996 side 793 og 802

Norsk retstidene 1996 side 121

Norsk retstidene 1996 side 588

Norsk retstidene 1996 side 591

Norsk retstidene 1996 side 793

Norsk retstidene 1996 side 806

Norsk retstidene 1997 side 946

Norsk retstidene 1997 side 1312 (VIP Scandinavia-saken)

Norsk retstidene 2000 side 996

Norsk retstidene 2000 side 1444

Norsk retstidene 2000 side 2110

Norsk retstidene 2000 side 2119

Norsk retstidene 2001 side 1016

Norsk retstidene 2002 side 557

Norsk retstidene 2005 side 513

Avgjørelser av Den europeiske menneskerettsdomstol:

Artico mot Italia A 37 13.mai 1980

Capuano, Bagetta og Milasi mot Italia A 119 25.juni 1987

Corigliano mot Italia A 57. 10.desember 1982

Delcourt mot Belgia A 11 1970
Goddi mot Italia A 76 9.april 1984
H og O mot Storbritannia A 120 1987
Kemmache mot Frankrike A 296-C 24.november 1994
Martins Moreira mot Portugal A 143. 26.oktober 1988
Neumeister mot Østerrike A 8. 27.juni 1968
Ringeisen mot Østerrike A 13. 16.juli 1971
Stögmüller mot Østria A 9. 10.november 1969
T. mot Norge 19.september 2000
Wemhoff mot Østerrike A 7. 27.juni 1968
Zimmermann og Steiner mot Sveits A 66. 1983

Avgjørelser av Den Europeiske menneskerettskommisjon

E.M mot Norge DR 83. 1992

Avgjørelser av FNs menneskerettighetskomité

Pinkney mot Canada sak nr. 27. 1978
Salgar de Montejo mot Colombia sak nr. 53. 1969

Kommentarer

Menneskerettighetskomitèen. Generell kommentar.
General comment 13 (1984). Para 17-19.

